

רנאטו שפיגל

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-העולם*

לזכר אלדה (לבית מורפורנו) ויונה שפיגל,
סבי וסבתי שנפטו בשואת יהודי אירופה

יש לראות את התפתחות האנטישמיות המודרנית בצרפת בסוף המאה ה-19 ובמאה ה-20 בהקשר של התנועות האנטישמיות בארצות אירופה האחרות ולהבינה על בסיס השפעה הדדית. אולם, האנטישמיות בצרפת ודובריה צמחו בראש ובראשונה על רקע מאורעות פנימיים: משברים כלכליים, מערכות אנטי-קלריקליות ואנטי-מסוניות, מהומות הסוציאליסטים והיחסים המדיניים הסבוכים עם גרמניה. בנוסף, הנגיף האנטישמי התחזק בגלל מעורבות היהודים בעולם הפוליטיקה והפינאנסים, וההגירה היהודית הגוברת ממזרח אירופה שהכניסה לחברה הצרפתית יסוד חדש ונכרי.

גיבוש הרפובליקה השלישית היה כרוך במאבק ארוך נגד מסורת מלוכנית ושמרנות פוליטית-חברתית שנשתרשו בשכבות רחבות של החברה הצרפתית. לא במקרה, החוגים מתנגדי הרפובליקה התקיפו גם את היהודים; זאת, משום שהרפובליקה הושתתה על עקרונות שוויון ודמוקרטיה שהיהודים ראו בהם את הערובה היחידה לחיי בטחון ולהתבטאות חופשית של כשרונותיהם. אי-לכך, מחקר על האנטישמיות בצרפת צריך להתייחס למאבק בין המשטר הרפובליקני והרעיונות שהוא מייצג מחד-גיסא, לבין הנטיות האנטי-רפובליקניות, התנועות המלוכניות, הקאתוליות והפאשיסטיות מאידך גיסא.

האנטישמיות וההתנגדות לרפובליקה מצאו תומכים מתוך חמש קבוצות חברתיות:

א. האריסטוקראטיה והבורגנות הגבוהה. האנטישמיות של אלה מקורה בקינאה שרחשו לעושר שצברו היהודים בתעשייה ובפינאנסים ולהשפעת היהודים על הממשל הרפובליקני.

* מאמר זה מושתת על מחקר שנעשה לקבלת תואר מ.א. באוניברסיטה העברית בירושלים. בהודמנות זו, חובה נעימה היא לי להודות לפרופ' ש. פרידלנדר על שהיסב תשומת-לבי להשיבות הנושא ועל שהדריכני בכתיבת העבודה.

- ב. המעמד הבינוני הפרופסיונאלי: רופאים, סופרים, עתונאים ואמנים.
- ג. אנשי עסקים זעירים, פקידים מהמעמד הבינוני והבורגנות הזעירה, אשר ראו ביהודים מתחרים מצליחים.
- ד. הכמורה הקאתולית, ובמיוחד כמרים כפריים פתיים בעלי השכלה דלה, שנרדפו על-ידי הרפובליקה.
- ה. קציני-צבא בעלי חינוך שמרני, מלוכני, קאתולי ולאומני שרכשו בבתי-ספר ישועיים.

התגברות הנטיות האנטי-דמוקראטיות העמידה בסכנה את חירויות האזרח והראשונים שנפגעו היו היהודים. מחקר זה מבליט את העובדה שהתעצמות האנטישמיות בין שתי מלחמות-העולם עירערה את העקרונות המוסריים של הרפובליקה והיוותה סימן לחולשת המשטר בפני אויביו מבית ומחוץ.

המחקר מתבסס בעיקר על חומר ספרותי ועתונאי. יצירות וכתבים פולמוסיים שימשו מקור לשיחזור הטיעונים והאידיאולוגיה של אלה מבין האנטישמים שבעזרת כושר ביטוי ויכולת שיכנוע היו למעצבי התעמולה והפעילות האנטישמית. כמו-כן מתבסס המחקר על סקירה יסודית של שני העתונים היהודיים בעלי ההשפעה לה טריבון ז'ואיב (La Tribune Juive) משטראסבורג ול'אוניבר ישראלית (L'Univers Israelite) מפאריס שדיווחו על התקפות אנטישמיות שהופיעו בפירסומים שונים.

אנטישמיות קאתולית-מסורתית ופחד מפני השתלטות היהודים על העולם (1919—1923)

עם כינון השלום, התקיימו בהירות לפרלאמנט בנובמבר 1919. מפלגות הימין, שהקימו את ברית הבלוק נסיונאל (Bloc National), זכו ב-433 מקומות לעומת 86 מקומות של הראדיקאלים ו-104 של הסוציאליסטים. כך, ב-1919, בפעם הראשונה ברפובליקה השלישית, קם בצרפת פארלאמנט שבו היה רוב לקאתולים מאמינים. הברית שמלפני המלחמה בין הנאציונאליזם והקאתוליות התהדקה עוד יותר עם הקאנוניזאציה של ז'אן ד'ארק על-ידי בנדיקטוס ה-15.

הימין — עם בארס (Barrès) בשורותיו — ירש את הנאציונאליזם שמלפני המלחמה, שמר על רווח „ותיקי המלחמה“ והעלה על נס רגשות פאטריוטיים ותהילה לאומית. נצחוננו של הימין התאפשר על-ידי השפעתה המכרעת של התעשייה הכבדה בצרפת, שהיתה בקשר הדוק עם האינטרסים הבנקאיים הגדולים, ואשר יחד אתם פיקחה על הפינאנסים הלאומיים דרך נגידי באנק צרפת.

מטרותיו העיקריות של הבלוק נסיונאל היו:

1. שמירה על כוחה הצבאי של צרפת ועל חימושה. מדיניות זו מקורה בפאט-ריוטיזם ובחוסר אִמון ביכולת חבר הלאומים לשמור על יציבות המצב הפוליטי באירופה. לא חסרה גם הדאגה לרווחי התעשיינים.

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

2. התנגדות להרחבת ההוצאות הציבוריות ולהעלאת מסים.
3. הגנת הציביליזציה מפני הקומוניזם — סעיף שהיווה נושא עיקרי בתעמולתו.

הימין, שהיה מאוחד בנושאים אלה, לא היה בעל דעה אחת בכל הקשור לדת. הסקולאריזם נשאר הגבול בין שתי אידיאולוגיות ושתי מסורות פוליטיות בתוך הבלוק. לעומת הימין-מרכז, היה הימין השמרני בראש ובראשונה קאתולי: התנגד לבתי-ספר ציבוריים, להילון החברה ולכלל החידושים והרפורמות הפרוגרסיביות. בין מנהיגיו היו פיליפ הנריו (Henriot) וכסביה ואלא (Vallat) שייצגו את העמדה האנטישמית של הימין השמרני.

האנטישמיות נותרה ללא מנהיג לאחר מות דרימון (Drumont) ב־1917, וגם עתונו לא ליבר פרוז (La Libre Parole) עבר לידי יוסף דנה (Denais) שהפכו לעתון קאתולי שקול בעל נטיות ליבראליות. בנוסף לכך, בעקבות מלחמת-העולם הראשונה, בה הוכיחו היהודים את נאמנותם למדינה בהילחמו ככל האזרחים, דעך הרגש האנטישמי ואפילו בארס ראה ביהודים „אחת ממשפחותיה הרוחניות של צרפת“.

למרות זאת, מיספר פירסומים המשיכו להפיץ, גם בתקופה זו, ארס אנטישמי ולהכריזו על קיום בעיה יהודית: האקסיון פראנסויז (Action Française), לה זיי פראנס (La Vieille France) של אורבן גויה (Gohier) שחדל להתקיים ב־1924, נובו מרקור (Nouveau Mercure), קאיייה דה ל'אורדר (Cahiers de l'Ordre) של ויגורו ודופרון (Vigouroux, Duperron) וכתב-העת הקאתולי של מונסיניור ז'ואן (Jouin). על האחרון נרחיב את הדיבור.

ז'ואן יסד ב־1912 את כתב-העת הבינלאומי של האגודות החשאיות ובו הוא פירסם, בין השנים 1919–1927, סידרה של מאמרים אנטישמיים בשם „הסכנה המסונית-יהודית“. ז'ואן נהנה משיתוף-הפעולה של ה„אקסיון פראנסויז“, אשר הפיץ את כתב-העת, וזכה בברכת האפיפיור בנדיקטוס ה־15. מזכיר מדינת הוואתיקאן, הקארדינאל גאספרי, במכתבו מיום 20.6.1919, שיבח את מאבקו של ז'ואן בדוקטרינה האנטי-קאתולית של המסונים¹, אך גמנע מלגנות את האנטישמיות שבה חדרה היצירה.

בכרך הראשון של כתב-העת פירסם ז'ואן את המהדורה הצרפתית של הפרוטוקולים של זקני ציון וביקש להוכיח את עובדתיות קיומם ומהימנות תוכנם. בגספח לכרך זה התקיף את „חוקי הפרדה“ שהסדירו את האירגון האזרחי של הכמורה ואת מערכת ההיגוד ההילונית. הוא ראה בחוקים אלה תוכנית יהודית-מסונית להרס צרפת הקאתולית והאפיפיורית.²

לאחר הצגת הסכנה היהודית באמצעות הפירסום האינטגרלי של הפרוטוקולים בכרך הראשון³, הדגיש ז'ואן בכרך השני שצרפת, יותר משאר המדינות, מהווה מטרה למזימות יהודיות-מסוניות ולכן היא צריכה להוביל במלחמה נגד אויבי האנושות. ז'ואן מפרט במיוחד את האשמות שימשכו את הימין הקאתולי המסורתי למאבק אנטישמי:

1. הקשר היהודי־מסוני הוא ה"אנטי־מוסר". היהודים יגשימו את השתלטותם על העולם על־ידי מהפכה אנטי־מוסרית. באמצעות אלימות, מעילה והונאה, יערערו את יסודות החברה: הקניין ומוסד המשפחה.
2. הקשר היהודי־מסוני הוא ה"אנטי־מדינה". האריסטוקרטיה־פלוטוקרטיה היהודית החדשה, הבאנק היהודי העליון, היא מדינה בתוך מדינה. היא חולשת לא רק על הפארלאמנט של צרפת, אלא על כל המדינות; בידה להכריז מלחמות או לקרוא לשלום; היא מחזיקה במונופול על העתונות, ובעזרתה היא מעצבת את דעת הקהל.
3. הקשר היהודי־מסוני הוא ה"אנטי־כנסיה". למהפכה הרוחנית והחברתית יוסיף הקשר היהודי־מסוני גם את המהפכה האנטי־דתית: באמצעות חוקי החילון יחונכו בצרפת דורות חילוניים בבתי־ספר ללא אלוהים.

בנוסף לכך טען ז'ואן שהיהודים יישארו, בהכרח, אויבי האנושות משום היותם שונים משלוש בחינות: מבחינת הדת היהודית הם רוצחי האל ומתהנכים על־פי התלמוד לבצע כסף, לתאוות השלטון, לבוגדנות, לצביעות ולרצח הלא־יהודים. מבחינת הלאום, נשארו היהודים נאמנים לזהותם הלאומית ולמולדתם במשך הדורות, אך בכונתם לחזור ולהשתלט לא רק על פלשתינה אלא על העולם כולו. ומבחינת הגזע, "היהודים קיימים לא רק כישות מוסרית אלא כישות פיסית... המצח, העיניים, האף, האוזניים, השפתיים לא יטעו עין מנוסה... הצרעת היהודית היא רוחנית ומכלה מנהגים, מוסדות ועמים... מדביקה אותם ברקבון הדם, ומאפשרת ליהודי לצפות לסוף הגסיסה שלנו".

למרות הגישה הקיצונית, נשארה האנטישמיות של ז'ואן בתחום האנטישמיות הדתית־מוסרית ולא גלשה למסקנות הגזענות המודרנית שהעמידה את היהודי במישור לא אנושי. בהתאם לתפיסת הדת הקאתולית, ז'ואן מאמין שאם היהודי "יכרע ברך לפני הצלב" ייושע ויחדל להיות אויב האנושות. כותרת הכרך השלישי בסידרת־המאמרים של ז'ואן היא "המסונים", אך די במבט שטחי כדי להיווכח שלפנינו מסה אנטישמית נוספת. ראשי הפרקים של הספר מדברים בעד עצמם: "היהודים מייסדי אגודת המסונים", "ברית בין יהודים למסונים", "המסונים ואמאנציפאציית היהודים", "לשכות יהודיות אקסקלוסיביות", "לשכות יהודיות־מסוניות בארצות־הברית ובאירופה", "הנהלה יהודית של אגודת המסונים", "אגודת המסונים שליטת העולם והיהודים מושלי המסונים".

ז'ואן דן בכל הנושאים האלה בליווי, תיעודי מדעי" ומבסס כביכול את טענותיו על־פי מאורעות היסטוריים. לדבריו, ההתארגנות היהודית החשאית אינה אלא התנועה הציונית וועידותיה וכל המדיניות של התקופה היא הגשמה של "התוכנית המוצהרת" בפרוטוקולים ב־1905 לשיעבוד העם הצרפתי.

תמצית השקפתו האנטישמית הדתית־מוסרית של ז'ואן היתה ש, המאבק הנצחי בין הטוב לרע, בין כריסטוס לשטן, נערך בין העם הקאתולי לבין העם היהודי... והיא ניכרת בסקירתו את הפתרונות האפשריים להרחקת הסכנה היהודית: הפוגרום הינו פתרון "ילדותי", שהרי אפשר להרוג יחידים אך אי־אפשר

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

להשמיד עם בינלאומי; המרת דתם של היהודים אינה אפשרית מפני שהיא ענין שבמסורתן וחלק מתוכניותיו הבלתי-נודעות של האל. פתרון יחיד, שישחרר מסכנת היהודים, הוא בתמורה באורח-חיייהם של הנוצרים עצמם; כי, לדבריו, בה במידה שהנוצרים מרחיקים את עונו וטוהרו של כריסטוס, היהודי זורע שהיתות ביניהם ומשתלט על האוצרות הציבוריים; אם הנוצרים יחזירו את ישו לקירבם היהודים ייסגו ויסתגרו שוב בגיטאות.⁶

פתרון זה תלוי, איפוא, בביטול תוצאות המהפכה הצרפתית והאמאנציפאציה של היהודים על-ידי החזרת החברה לצורתה הנוצרית בימי-הביניים. אז יתאפשר פתרון נוצרי ומסורתי החותר להרחיק את היהודי מחברת הנוצרים: על-ידי גירוש או על-ידי חידוש הגיטאות. לדעתו, אין פתרון זה מתאפשר אלא בחברה נוצרית מאמינה ושלמה בדתה, ואילו חברה „מיוחדת“ לא תנקוט לעולם בצעדים כאלה בגלל העקרונות היהודיים שבה המונעים שלילת שוויון אזרחי מבני-אדם, וזה עונשה.

לאחר מלחמת-העולם הראשונה התחזקו גם האשמות חדשות שהתגבשו לאידיאולוגיה נפרדת מן האנטישמיות הקאתולית-מסורתית. תמצית האנטישמיות בצורתה החדשה היתה פחד מפני עליונות יהודית בהכוונת המדיניות הבינלאומית המתגלית במיוחד בשני תחומים:

1. פיקוח יהודי על המהפכה הבולשביקית.⁷
2. התבלטות היהודים בשעת הסדרי השלום בוורסיי:
  - א. בעיית המזרח התיכון והצהרת באלפור שעוררו בצרפת גם רגשות אנטי-בריטיים;
  - ב. קבלת חווי המיעוטים;
  - ג. יהודים בעמדות הנהגה במיספר משלחות לאומיות.

כתבי-העת הבינלאומי של האגודות החשאיות שימש במה גם לאנטישימים שהדגישו יותר מז'ואן, העורך, את הגוון הפוליטי החדש בהסתה נגד היהודים.

כך, למשל, התפרסם מאמר בהתימת פ. גאוסקי (Gausky) בשם „הבולשביקים והיהודים“⁸ בו מואשם אספסוף יהודי בטבח ניקולאי השני ומשפחתו על-פי הוראות מוכנות מראש בפרוטוקולים. כן טען המחבר שכל הקומיסארים הקומוניסטים היו יהודים והאינטרנאציונאל השלישי נוהל על-ידי רוב גדול של יהודים ומיספר זעום של רוסים. על כן, הוא קורא לכל המדינות להילחם במעצמה היהודית המסכנת את קיומן הלאומי.⁹

גם קורקוראל (Courcoural), חבר ה„אקסיון פראנסויז“, במאמרו „היהודים והמולדת“ רואה בקוסמופוליטיזם היהודי סכנה לקיום הלאומי: „לעומת הפאט-ריוטיזם האוניברסאלי, יצירתה המפוארת של הנצרות, שמטרתו קשר בין העמים תוך כיבוד ייחודה של כל מסורת, תכפה היהדות את חותמה על כל העמים כדי להבטיח את עליונותה“¹⁰.

פעילות המוסדות היהודיים בוורסיי („ועד המשלחות היהודיות“, „הוועד היהודי האמריקאי“, „הקונגרס היהודי האמריקאי“) הפכה בכתבי האנטישימים ל„תנועה

יהודית בינלאומית". דילבר (D'Ylbert) הביא „סימוכין" לפעילותה המסוכנת של התנועה הזו. הוא אף הדגיש את שיתוף-הפעולה שבין היהודים לבין האנגלו-סאכסים (אמריקאים ובריטים) שמטרתו טובת ישראל ורעת צרפת.

גם בייסוד חבר הלאומים ובתוכנית המאנדאט הבריטי על ארץ-ישראל ראה דילבר מזימה יהודית אנטי-צרפתית. כהוכחה לעוצמת ישראל הוא הביא את הישגי היהודים הציונים בוורסיי, כגון חוזי שוויון המיעוטים במדינות מזרח אירופה, גינוי רדיפות היהודים ואיסור הפצת תעמולה אנטישמית.¹¹

במקביל לתזות האנטישמיות המסורתיות והחדשות שפורסמו על-ידי ז'ואן, הופצו בין השנים 1921—1923 התקפות ארסיות על היהודים מעל במות שונות ובפירסומים רבים.

ב־13.6.1921 נשא האפיפיור נאום בקונסיסטוריום ובו הביע את חרדתו מפני ההתפתחויות בפלשתינה העלולה לפגוע באופים המיוחד של המקומות המקודשים ובזכויות הנוצרים. גישתו העויינת של האפיפיור להתיישבות הציונית בארץ-ישראל איפשרה לעתונים קאתוליים לשלב את האנטישמיות הפוליטית האנטי-ציונית עם העמדות הקאתוליות האנטי-יהודיות.

נאום האפיפיור עודד את חידוש ההשמצות האנטישמיות בעתונים קאתוליים כמו לה ליבר פארול (La Libre Parole), לה קרוואַה (La Croix), בטאון קאתולי שמרני שכונן במיוחד אל הכמורה, לורין (Lorraine) עתונו של הכומר קולין (Collin)¹² וְלִזְ אַמִּיטִיֶּה קאתוליק פראנסיז (Les Amitiés Catholique Française), בטאון „הוועד להגנת הקאתוליות בארצות הוצ'".¹³ גם העתון אקסיון פראנסיז, בעריכתו של ליאון דוֹדֶה (Daudet),¹⁴ פנה במיוחד לציבור קאתולי; עד כמה גדולה היתה השפעתו בחוגים הנוצריים ניתן להסיק מן השמועות ההתי של פאריס¹⁵ — בטאון הכמורה הפאריסאית שהתנגד למגמות אנטישמיות בהכרה — שהתריע על הסכנה שבהדירת הכתבים האנטישמיים של דודה אל משפחות קאתוליות במסווה של פובליציסטיקה נוצרית.¹⁶

האנטישמיות הפוליטית השתרבבה גם לעתון לה פיגארו (Le Figaro) באמצעות האחים תארו (Tharaud), עורכי המדור לענייני יהודים, שהקדישו מאמר לקונגרס הציוני של 1921. המאמר התחיל בתיאור מעליב של הרובע היהודי הישן בפראג ובמיוחד של בית-הקברות העתיק. המאמר משולל כל יסוד של אמת מאחר והקונגרס התקיים בקארלסבאד, וניכרת המגמה לעורר בקהל הקוראים אסוציאציה אל „ועידה" אחרת של ראשי היהודים שהתקיימה, כביכול, בבית-הקברות היהודי בפראג, הלא היא הסצינה המתוארת בפרוטוקולים של זקני ציון.¹⁷

כבר קודם לכן פירסמו האחים תארו ספר אנטישמי, כאשר ישראל מולכת.¹⁸ הספר, שתיאר את המהפכה ואת המשטר הקומוניסטי בבודאפשט, הציג את התיוה לפיה בני היהודים האדוקים שעזבו את הגיטו יצאו לכבוש את המערב והפכו לגורמים חתרניים ומהפכניים:

במשך מאות שנים, החלום המשיחי של העיר האידיאלית בה לא יהיו עניים או עשירים, ובה ישררו צדק ושוויון מוחלטים, לא חדל

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

לעורר את דמיון ישראל... טרוצקי, בֶּלֶה קֹן ואחרים... יגעים מחיפוש מלכות-שמים מתמהמהת, יסדוה עלי אדמות.

התיוות המובעות בספר מקבלות מטען אנטישמי מובהק על רקע האווירה שנוצרה עם פירסום הפרוטוקולים בצרפת.

חבר הפארלאמנט קלוֹץ (Klotz)¹⁹ והסנאטור דה וילן (de Villaine)²⁰ לא החמיצו שום הזדמנות להביע את רגשותיהם האנטישמיים בבית-המחוקקים. בנאומיהם הותקף האינטרנאציונאל היהודי, קאפיטאליסטי מהפכני או שניהם, והיהודים הואשמו בכל מצב כושל.

דוגמה אחרת להלכי-הרוח באותה תקופה הוא ספרו של המדען דניאל בֶּרְטֵלוֹ (Berthelot), שביקר את התיאוריות החדשות של איינשטיין. מן הקשר המרומז בספר בין איינשטיין לבין ראשי המהפכה הבולשביקית, וכן בינו לבין הציונים, משתמעת הנטיה לפסול את התיאוריות המדעיות של איינשטיין, בהיותן, כביכול, כלי-שרת למגמת השתלטות יהודית על העולם. מסקנת ברטלו היא שתיאוריות „יהודיות“ כאלו אינן יכולות להתקבל על-ידי צרפתי נאמן.²¹

השוב לציין שכבר בשנים הראשונות שלאחר המלחמה ניתן למצוא דוגמאות לקשר שבין הגזענות הנאצית לבין האנטישמיות הצרפתית והוכחות לשיתוף-פעולה ביניהן. ב־1923 ביקש העתון הנאצי פֶּלְקִיֶשֶׁר פֶּאוֹבְּלִיֶשֶׁר (Voelkischer Beobachter) מהפובליציסט האנטישמי הצרפתי גוֹיֶה להכין רשימה של יהודים בעלי עמדה ציבורית וצבאית בצרפת וגויה הדגיש בתשובתו שניתן להציל את הגזע הלבן מפני היהודים רק על-ידי האנטישמיות הבינלאומית.²²

אנטישמיות חברתית-פוליטית, התקפות מילוליות ואלימות על היהודים (1924–1932)

ההתפתחות הפוליטית החשובה ביותר בבחירות 1924 היתה הקרע בימין. כשלוש מדיניות החוץ והפנים ותחיית החיכוכים בין הקאטולים לאנטי-קלריקאליים גרמו לפיצול ה„בלוק נאסיונאל“. לעומת זאת, הראדיקאליים והסוציאליסטים הצליחו להתארגן לצורך הבחירות ב„קארטל השמאל“ (Cartel des Gauches) והשיגו 270 מאנדאטים כנגד 210 של ה„בלוק“, 50 של השמאל הראדיקאלי במרכז וכ־30 קומוניסטים.

מכיוון שהמדיניות, היחידה כמעט, המשותפת למפלגות השמאל היתה האנטי-קלריקאליזם, נעשה נסיון לשמור על ליכודן בעזרתה. ממשלת הריז (Heriot) ניסתה אף להוציא את הנציגות הצרפתית מן הוואתיקאן. כמורכב, החליטה הממשלה להחיל את „חוקי הפרדה“ על אזורי אלזאס-לורין שהוחזרו לצרפת, להחליף את בתי-הספר בפיקוח כנסייתי בבתי-ספר חילוניים, ולכפות את הצרפתית כשפת הוראה. ההתנגדות המקומית לצעדים אלה לבשה צורה של תנועה אוטונומיסטית אשר החלה לקבל ממדים מסוכנים, עד שהממשלה חזרה אל שיטה הדרגתית יותר.

תחיית האנטי־קליקאליזם הולידה פעילות קאתולית מוגברת ב־1924 ובין דוברי הכנסיה המיליטאנטית היו אנשים כמו פיליפ הנריו וכסביה ואלא העתידים לשתף פעולה עם הנאצים. ה„אקסיון פראנסיוז“ היתה האחראית לאחדות האינטרסים והמדיניות של הקאתולים ושל הימין ובשנות ה־20 היתה פופולארית ביותר בין סופרים ואינטלקטואלים קאתוליים; בטאונה נקרא בסמינארים קאתוליים שבהם העריכו את התמחותו באנטישמיות. האקסיון פראנסיוז הלהיב גם את הרגשות הלאומניים הכסנופוביים והתאמץ למנוע התקרבות גרמנית־צרפתית.

ב־1926 הטיל פיוס ה־11 חרם על ה„אקסיון פראנסיוז“ והכנסיה גינתה את ראשיה כ„אנשים אשר על־ידי כתביהם העמידו עצמם מחוץ לאמונה ולמוסר קאתוליים“. כמרים וחילונים רבים אהדו את מוראס (Maurras) ואת רעיונותיו, ונשמעו רק במידה חלקית לצווים מרומא, אך למרות זאת פחתה התפוצה של האקסיון פראנסיוז בצורה ניכרת.

אוירת ורסיי שככה. לא נותרה עוד אמונה בנצחון טוטאלי. התנפצה האשליה של שמירת עליונות צבאית צרפתית בעתיד, ועל כן הורגש הצורך לכונן בסיס אחר לבטחון צרפת. חבר הלאומים היה התקווה היחידה לחיזוק הסטאטוס קוו בדרכי שלום. הנסיון הראשון להחזיר את בריטניה למאזן הכוחות האירופי היה הפרוטוקול של ז'נבה מ־1924, אך תוכנית פירוק הנשק שבאה בעקבותיו הוכשלה על־ידי הממשלה הבריטית של בולדווין. רק הסכמי לוקארנו ב־1925, שהביאו לקבלת גרמניה לחבר הלאומים (1926), הפיגו את המתח הבינלאומי. אחרי שתוכנית יונג נתקבלה על־ידי צרפת וגרמניה ב־1930, פינתה צרפת את חבל הריין, חמש שנים לפני הזמן שנקבע.

המתנגדים הטבעיים למדיניות הפנים והחוץ הרפובליקאנית היו הקאתולים השמרנים, הלאומנים הקיצוניים וחברי ה„אקסיון פראנסיוז“. הרגש האנגלופובי והנטיה להתנגד לחבר הלאומים חברו עם המיתוס של הקשר היהודי ובאו לידי ביטוי בפירסומים כגון: הסכנה היהודית מאת ז' באטו (Batault), מלכות שמים וכאשר ישראל מולכת מאת האחים תארו וספרו של לאמבלין (Lambelin) מלכות ישראל אצל האנגלו־סאפסים, שהחדירו בקרב הקוראים מן המעמד הבינוני רעיונות אשר עד אז דגלה בהם רק ה„אקסיון פראנסיוז“. מאמרים אנטישמיים על הסכנה היהודית הופיעו גם בכתבי־עת של „הבורגנות המכובדת“, כגון: לה רביו הקדומה (La Revue Hebdomadaire), לה מרקור דה פראנס (La Mercure de France) ולה רביו דה דה מונד (La Revue de Deux Mondes).

כתבי לאמבלין, האימפריאליזם של ישראל (1924) ונצחונות ישראל (1928) מייצגים יותר מכל את ה„ספרות“ המקיפה של התקופה, אשר מטרתה העיקרית היתה להוכיח את הדרכים האפלות והעקלקלות, שבהן תיכננה היהדות הבינלאומית את שיעבוד העולם. כדעותיו של ז'ואן אף רעיונות לאמבלין נסתייעו בפירסום הפרוטוקולים בצרפת. אולם אין להתעלם מן ההבדלים שבהנחות שני המחברים ובהתפתחות שחלה בתפיסה האנטישמית.

ז'ואן פיתח את הנחותיו במישור דתי, מוסרי ותרבותי והזהיר את הנצרות ואת הציביליזציה האירופית מפני ההשפעה ההרסנית של היהדות המתוארת

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

ככוח שטני ואנטי-נוצרי, האוייב הנצחי והתגלמות החטא. לעומתו, צייר לאמבלין בצורה שיטתית תמונה היסטורית לפיה מילא ישראל את תפקיד אויב העמים, לא מנקודת ראות דתית-תרבותית, אלא על-פי השקפה לאומית ופוליטית. למרות שההאשמות היו ביסודן זהות, לא תיאר לאמבלין את ישראל כאוייב רוחני של הכנסייה ושל הנצרות, אלא כמעצמה שניהלה את מלחמתה לכיבוש העולם בעזרת הדירה הדרגתית ואימפריאליסטית למדינות אירופה השונות.²⁴ ובלשונו:

ב־1917 התחיל הגזע הזה בהתקפה כללית על הלאומים האחרים, ועומדים לרשותו אמצעי לחימה לאין ארוך גדולים מאלה של מתנגדיו המפוצלים שברצוננו לכבוש ולשעבד... יהיה צורך להשוף את הסכנה היהודית בכל מדינה ולנקוט באמצעים לסיכולה. כמורכב, על השמרנים והמלוכנים בכל המדינות לכרות ברית במטרה לחסום את הדרך בפני האימפריאליזם של ישראל.²⁵

בקטע זה, נתפסת הצהרת באלפור כראשית האימפריאליזם היהודי והציונות כפעילות הכרחית להשתלטות היהודים על העולם. תוך כך, נכרכו יחד לראשונה אנטישמיות פוליטית עם אנטי-ציונות.

לאמבלין היה משוכנע באיבת היהודים לצרפת בגלל תמיכתם בדמוקראטיה וברפובליקה וגילה את השפעתם העויינת בכל התרחשות מדינית בינלאומית: ייסוד חבר הלאומים, תנאי השלום הווילסוניים, הצלת השלמות הטריטוריאליה והכלכלית של גרמניה ולבסוף מסירת המאנדאט על פלשתינה לידי בריטניה.

בספרו נצחונות ישראל השלים לאמבלין את שני היבוריו הקודמים. החידוש בספר זה הוא בפתרון המוצע לבעיית היהודים שעיקרו צמצום זכויותיהם האזרחיות והרחקתם מפעילות ציבורית ומשירות המדינה. אך לדבריו, הפתרון התחיקתי לא יצליח אם המלחמה נגד היהודים לא תתנהל גם במישור החברתי. במבט ראשון, אין הבדלים מרחיקי-לכת בין הצעה זו לבין גישתו של ז'ואן, שהרי שניהם ראו בהסתגרות היהודים ובהוצאתם אל מחוץ לחברה את הדרך הנכונה לפתרון הבעיה. אולם, בעוד שז'ואן היתנה את החזרת היהודים לגיטו בתיקון החברה הנוצרית, לא היה לאמבלין מודרך על-ידי שיקולים דתיים אלא על-ידי אידיאולוגיה לאומנית. מתוך שנשמטה ההצדקה הדתית לאפליית היהודים, היה לאמבלין זקוק לצידוק רעיוני אחר שנמצא לו בגזענות. גישתו הגזענית בוטאה בהשוואתו את התארגנות האומות להגנה מפני הסכנה היהודית אל התארגנות הבינלאומית להדברת מחלות מדבקות.²⁶

בשנים 1927—1930 התרבו בצרפת הסימנים המצביעים על התגברות אנטי-שמיות חברתית-פוליטית שלא נעדר ממנה גם הגוון הגזעני. במאמר „הארס היהודי“ הציג העתון לה מרקור דה פראנס את היהודים כבעלי-ברית למפלגות הקיצוניות ביותר.²⁶ הסנאטור פאסקואה (Pasquet), סגן נשיא הוועדה העליונה לכוח אדם, פירסם בלה ז'ורנאל (Le Journal) מאמר על האבטלה וההגירה. בין היתר הוא כתב:

בעיית האבטלה מסתבכת בגלל בעיית ההגירה. אחרי המלחמה נמצאים מיליון וחצי עובדים זרים בצרפת. חלק מהם מובטל. ובכל זאת, בעצם ימים אלה, ולמרות מחאת פועלינו הצרפתים, הוכנס כוח אדם זר לארצנו... בהגירה טמונות סכנות... היא עלולה להחליש את מקוריות הגזע וטהרתו... ללא תיכנון מתאים היא עתידה לגרום התנגשויות פוליטיות וחברתיות... באזורים מסויימים עלולים להיווצר קיבוצי זרים שיהוו גייס חמישי של מדינות מוצאם.²⁷

אין ספק, שכאשר הסנאטור התייחס לקבוצות זרות ולסכנה הנשקפת לטהרת הגזע ולבטחון המדינה התכוון להגירה היהודית למרות ממדיה הקטנים יחסית להגירה הכללית. בתנאי התקופה, ניתן לראות במאמר זה כתב־שיטנה גזעני ממש.

ההגירה היהודית החלה לעורר את יחסה העויין של העתונות הפאריסאית. „פלישת הזרים“, „בלתי רצויים“, „מתסיסים“, „ערב־רב קוסמופוליטי“ ומונחים דומים הופיעו בשימוש היומנים הגדולים מעצבי דעת־הקהל, ועל אחת כמה וכמה בעתונים האנטישמיים, ביניהם *ניבול אורור* (Nouvelle Aurore) של גויה, שיצאו בהתקפה על הזרים שהם, „כולם יהודים פולנים מזרחיים“.²⁸

ההתקפות המילוליות על היהודים הזרים התרבו. בספרו *מבוא לחיים לאומיים* העמיד דוברמן (d'Obreman) פנים כאילו התנגד ליהודים המהגרים בלבד, ויעץ ליהודים הצרפתים להינתק מהם ולא להגיש להם סיוע. באגודות הסעד היהודיות הוא ראה חוליות קשר נגד צרפת.²⁹

על הקשר נגד צרפת כתב גם פראנסואֶה קוטי (Coty) בסידרה של שבעה מאמרים שהופיעו בעת ובעונה אחת בלה *פיגארו* ובאמי־דו־פּפּל (Ami du Peuple), ושבה יזם מערכה חדשה נגד הבאנק, „היהודי־הגרמני־האמריקאי“ בטענה שהציל את כלכלת גרמניה.³⁰ אך הוא ראה לנכון להדגיש שלא היה אנטישמי וכהוכחה ציין שהעסיק במפעלו גם יהודים.

באותו הזמן חלה התפתחות המורה גם ברגשות הלאומניים והנטיות הפסנופוביות בין הסטודנטים ובעלי המקצועות החופשיים, במיוחד רופאים. בעיר טור (Tours) פירסם אחד המרצים בבית־הספר לרפואה, בו למדו יהודים פולנים רבים, מאמר נגד „פלישת הזרים“.³¹

מדאיגה יותר היתה תקרית בפארלאמנט שבה כינה דובואה־פרסני (Dubois-Fresney) את ליאון בלום בשם „יהודי“ כדי להעליבו.³² היה זה אות מבשר לאופנת ההתקפות על יהודים חברי מפלגות השמאל, במטרה לפגוע ביהודים כולם על־ידי נימוקים פוליטיים. העובדה שרוב העסקנים הפוליטיים היהודים היו רחוקים ממסורת יהודית והשתייכו למפלגות מכל הזרמים, לא היתה רלוואנטית לגבי האנטישמים, ובהתגברות השמאל בבחירות של 1932 ראו האנטישמים את נצחון היהודים.

מאותות התקופה היתה גם השיטה האלימה שחדרה לזירה הפוליטית בצרפת. לא נפתע אם בין הנפגעים הראשונים נמצא את היהודים. הצגת הבכורה של מחזה על פרשת דרייפוס הופרעה על־ידי כנופיות של ה„אקסיון פראנסיו“ ו„הנוער

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

הפאטריוטי" (Jeunesses Patriotes). אווירת שנות ה-90 חזרה לאולם עם ויכוחים ופצצות עשן. הממשלה שמחה להודות באי-יכולתה להבטיח הצגה שקטה, ועל כן היה צורך להורידה מעל הבמה. היה זה נצחון מאוחר של האנטי-דרייפוזארדים, וכך הגיב לה טריפון ז'ואיב: „ניתן לשאול האם באמת לאוואל (Laval) הוא השר וקיאפה (Chiappe) ראש המשטרה, או יושבים במקומם ליאון דודה וטייטינגר (Taittinger)“.³³ המדאיג בתופעה היה קיום כנופיות מזוינות, השייכות לימין הקיצוני והאנטישמי שיכלו לכפות רצונן על השלטונות על-ידי הטלת אימה בכוח הזרוע.

האלימות נגד היהודים נזכרת במחאה שנשלחה על-ידי „ותיקי הלוחמים היהודים“ אל משרד-הפנים:

זה מיספר שבועות, הקאמלוט דו רואָה (Camelots du Roi), באמתלה של מכירת האקסיון פראנסיו, מתגרים בשיטתיות ביהודי הרובע הרביעי [שכונה המאוכלסת יהודים רבים, מהגרים ממזרח אירופה]. כנופיות מזוינות באלות כבודות משוטטות כל יום ראשון ברחובות השכונה, קוראות „מוות ליהודים!“, מתפרצות לחנויות הסוחרים, מאיימות עליהם ומעליבות אותם. באחד מימי ראשון תקפו את העוברים-ושבים, ניפצו את זגוגיות חלונות-הראווה ופצעו מיספר יהודים, שמהם שלושה אושפזו בבית-חולים. כך כתב עתונם היום: „הפליטים מן הגיטאות הפולניים והאוקראיניים למדו על עורם שהם אינם השולטים ברחובות פאריס“. המתמחים בהפרעת הסדר, שאגב נידחו גם על-ידי מוסדות דתם, מודים באותו מאמר שאירגנו מארב בשלחם חלק מן הכנופיה להתקפה בעוד חלק אחר נשאר מאחור במטרה לתקוף מגבם את הנצורים העוסקים בהתגוננות. ראוי לציין שמרובע זה התנדבו אלפי יהודים פולנים ואוקראינים ונלחמו מתחילת מלחמת-העולם. רבים מהם נפלו למען צרפת“.³⁴

התפשטות האנטישמיות בציבור הרחב וחדירת התעמולה הנאצית לצרפת (1933–1935)

עד 1932 הצליחה צרפת לעמוד בקשיי המשבר הכלכלי העולמי (התמוטטות וול-סטריט, 1929) טוב יותר מרוב המדינות האחרות, אך חוסנה היה מדומה בלבד. לקראת 1933 הגיע מיספר המובטלים למיליון ושלוש מאות אלף; הן החקלאות והן התעשייה חדלו להתפתח. אוולת-היד שגילה השמאל במדיניות הפינאנסית עוררה בימין תקוות חדשות להיבנות מאכזבות הציבור. המצב הקשה גרם לחילופים תכופים בממשלות (1932–1933) ונתן עילה בידי פאשיסטים וקומוניסטים לתקוף את חוסר-האונים והשחיתות של המדיניות הרפובליקאנית.

נראה היה שהזמנים חזרו לימי בולאנז'ה ופאנאמה, ולהחרפת המצב גרמה גם פרשת סטאוויסקי בסתיו 1933. בהנהגת דימאגוגים ימניים כפיליפ הנריו, ניעורו

כוחות אנטישמיים וקאתוליים שמרניים, והמשבר הגיע לשיאו עם נסיון-הנפל של הליגות הימניות לבצע הפיכה (6.2.1934).

הליגות הימניות בתבנית ה"אקסיון פראנסז" החלו להופיע לאחר מלחמת-העולם הראשונה, אך לא התגבשו עד שנצחון "קארטל השמאל" של 1924 העמיד בפניהם אתגר. טייטינגר ייסד את "הנוער הפאטריוטי" לפי דוגמת התנועה הפאשיסטית של מוסוליני. קוטי, המיליונר של תעשיית התמרוקים, השתמש בעושרו כדי לקדם את הפאשיזם הצרפתי, מימן את העתון האנטי-דמוקרטי **אמי דו פפל** וייסד את ליגת ה"סולידאריטה פראנסז" (Solidarité Française). קטנה יותר היתה ליגת "הפראנציסטים" מיסודו של הנרי קוסטון (Coston), עורך **לה ליבר פארול**, בעלת הגוון האנטישמי המובהק. הליגה "קרואה דה פה" (Croix de Feu) היתה לתנועה המונית נגד סוציאליזם ואינטרנאציונאליזם בהנהגת דה-לה-רוק (De la Rocque).

הדעות הימניות הופצו לא רק על-ידי פעילות הליגות אלא גם על-ידי העתונות הפאריסאית. נוסף לעתונים הימניים, כמו **לה מאטאן** (Le Matin) ו**לה ז'ורנאל**, צצו מיספר שבועונים אנטישמיים ארסיים: **קאנדיד** (Candide), כסנופובי ואנטי-רפובליקאני, **זה סואי פארטו** (Ja Suis Partout), ערוך תחילה על-ידי גאקסוט (Gaxotte), ו**גרינגואר** (Gringoire). עתונים אלה התמחו בהשמצת מדינאי המרכז או השמאל ועלו אף על האקסיון פראנסז בגסותם ובחוסר הגינותם. לא ניתן להגזים בהערכת חלקם של עתונאי הימין, שרבים מהם הפכו מאוחר יותר למשתפי-פעולה עם הנאצים, בפגיעה בכוחה המוסרי של הרפובליקה.

ואומנם, כבר ב-1939, הריעו עתונים רבים לעליית היטלר והנאצים לשלטון. ראוי לציין שגם הבטאון הקומוניסטי **ל'ומאניטה** (L'Humanité) וגם העתון הקאתולי **לה קרוואה** תמכו בקו פרו-נאצי ואנטי-יהודי. לעומת זאת, לא קמה בצרפת תנועת מחאה של ממש נגד הגזענות הנאצית ושיטותיה וקול הליבראליזם ועתונות השמאל היה חלש ומאכזב.³⁵

למרות שבשנים 1933–1935 מדינאים ואינטלקטואלים רבים נטלו חלק בפעילויות של אגודות המתנגדות לאנטישמיות, כגון "האגודה הבינלאומית נגד האנטישמיות"³⁶ ואגודות עזרה לפליטים יהודים מגרמניה, התעמולה האנטישמית הגוברת בקרב החברה הצרפתית החלה להדור גם אל החוגים הרשמיים של הממשלה והאדמיניסטרציה, האינטלקטואלים והציבור הרחב.

חוסר הבטחון הפוליטי והמשבר הכלכלי הביאו ללגיטימציה של הנטיה הפרוטקציוניסטית הקיצונית בעיני רוב הצרפתים והגבירו את התנועה הכסנופובית והאנטישמיות. בקאנדיד מ-18.10.1934 הופיע מאמר תחת הכותרת "הרוצים אתם זרים?", שהזכיר בטיעונו את הדפים המכוערים ביותר של דרימון ושל היטלר. במאמר זה, על-ידי אסוציאציה אווילית ומסוכנת, זוהה הזר עם היהודים. כדי להצדיק את התקפתו על הזרים-יהודים, לא נרתע העתון מלשלהב את רגשות הקוראים בהזכירו מאורעות מסולפים. לטענתו הרצה במארסיי התאפשר בגלל סובלנות מוגזמת המופגנת כלפי זרים, וכן טען שהיהודים התסיסו למלחמה בהיטלר כדי להחזיר את גרמניה לסוציאלי-דמוקרטים. המאמר הוסיף גם שמשרד-הפנים התנהג

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

ביד רכה וגדיבה מדי אל הפליטים ונתן 18 אישורי עבודה ליום לזרים בעוד שרק שליש מן המובטלים שקיבלו עזרה היו צרפתים. מסקנתו היתה שכדי להגן על צרפת היה צורך לגרש את הזרים ללא רחמים.³⁷

בסוף 1934, בעקבות המערכה הפסנופובית והאוטרכית, בדקה הממשלה אפשרות של נקיטת צעדים חמורים נגד ההגירה על-ידי תחיקה מיוחדת לזרים. אחרי הצעות המורות בעניין היתרי עבודה, הכריזה הממשלה על הגשת טיוטת חוק שהחמירה בעונשים על הפרת צווי גירוש.

למרות ששר-הפנים הכריז בפארלאמנט ב-1.12.1934 שצרפת תחמיר עם הזרים שירצו להשתקע בה לצמיתות אך תמשיך לקלוט את כל הנרדפים, התממה ההחלטות בעניין זה ויום-יום הגיעו פניות נואשות של אלה שנדחו על-ידי המשטרה. הקורבנות הראשונים של צעדים אלה היו הפליטים היהודים מגרמניה, פולין ורומניה שלא יכלו לציית לצווי הגירוש מכיוון ששום מדינה לא נתנה להם מקלט; עליהם היה להישאר באופן בלתי-חוקי בצרפת. גרוע מזה, הצעדים החדשים פגעו במהגרים היהודים שנמצאו בצרפת מיספר שנים, ביניהם אף שהולידו בינתיים בנים צרפתים. יותר מ-5000 יהודים כאלה הרוויחו להמם ללא היתר-עבודה ועם החקיקה החדשה עלולים היו להודק לאירגוני סעד.

הבעיה התעוררה בכל חומרתה, כי בגלל החשש מפני הגירה נוספת רבתה הדירתה של המערכה הפסנופובית לעתונות, וחוגי השלטון נראו נכנעים ללחץ המפלגות הדורשות הגנה קפדנית יותר על כוח האדם הנאציונאלי.³⁸

להתקפה השיטתית של התעמולה האנטישמית אפשר לייחס גם את רפיון דעת-הקהל ואוזלת-ידיה של האדמיניסטרציה, שהתגלו בבחירות בפאריס במאי 1935. דוגמה בולטת לכך היא כרוז אנטישמי על-גבי לוחות מודעות רשמיים שיוחדו לצורכי הבחירות. השלטונות לא הצליחו למנוע הדבקת הכרוז שפגע באישים בעלי עמדה בפינאנסים ובעסקים, בהעלותו את שמותיהם יחד עם שמות פושעים פליליים תחת הכותרת „יהודים בכל מקום“. יתירה מזו, שם גנאי ליד שמו של קאפיטאן אלפרד דרייפוס פגע ברשות השופטת שזיכתה אותו לחלוטין.³⁹ בבחירות אלו הופיעו גם מועמדים אנטישמים בלוויית תעמולה מעל-גבי כרוזים שתוכנם נראה כמתורגם מגרמנית. בין מועמדים אלה היה גם ז'אן בואסל (Boissel) שנהנה מתמיכת הנאצים.⁴⁰

התעמולה האנטישמית הורגשה גם בחוגים ליבראליים. האינטלקטואלים הצרפתים איבדו את הרגישות לעוול האנטישמי. למשל, בעתון *ל'אובר* (L'Oeuvre), בעריכת חבר פארלאמנט ראדיקאלי, לא הש המבקר הספרותי, אנדרי בילי, בנימה האנטישמית של האחים תארו בתארם את הקהילות היהודיות בהונגריה ובבוהמיה, ולדעתו הם העריכו את הציוריות שבקהילות העתיקות. הוא התייחס בסלחנות גם לסלידת האחים תארו מן היהודים שהתבוללו והשליכו את ייחודם המקורי מבלי לשנות את נטייתם היסודית „להרוס את הגניוס של האומות האחרות“. מעל לכל, מפתיע שהמבקר הספרותי של *ל'אובר* ניצל את רעיון „הגניוס ההרסני של היהודים“, שהיווה בסיס לכל הדוקטרינות האנטישמיות מדרימון ועד היטלר. גם בעתון

הפילושמי והפרוגרסיבי וולונטה (Volonté) הופיע מאמר ששיבחה את האחים תארו, ועלידי כך הוכיח המחבר, הפאציפיסט ויקטור מרגריט, את הוסר-רגישותו להלכי-הרוח האנטישמיים.⁴¹

דוגמאות אלו לא היו בודדות בחוגים האינטלקטואליים. העתונות מסרה על המקרה של עורך-הדין הידוע פייר מאסה (Masse), ששירת בעבר בצבא ובממשלה, שהוצע לשמש יושב-ראש סגל עורכי-הדין למרות היותו מתאים לתפקיד, עורכי-הדין של פאריס לא הסכימו שצרפתי ממוצא יהודי יעמוד בראשם. בחוסר-רצון השלימו גם עם העובדה ששניים מחברי המועצה היו יהודים, אך תפקיד יושב-הראש היה שמור ל"ארי".⁴²

האנטישמיות בתקופה זו קיבלה יותר ויותר גוון חברתי ופוליטי. בין היתר נטען שהיהדות היא גורם מפורר ומשחית עליידי מדיניותה ההרסנית הנובעת מהשקפות העולם המאטריאליסטיות של הוגי-דעות יהודים.

האנטישמים הנאציאונאליסטים רגילים היו לזהות את היהודים עם הסוציאליזם. גם האחים תארו הדגישו זאת בספרם הפוסה התועה. למעשה, היה הספר מהדורה מחודשת של ההיסטוריה הקצרה של היהודים, שאף הוא נכתב עלידם, ובו הביאו גם את מצע המפלגה הנאצית.⁴³ גם בספרים קודמים הוכיחו האחים תארו גישה עוינת ליהודים, אך תמיד נשארו במישור הספרותי. אולם ב־1933, כשהפכו בברור לתומכי הטיטלריוזם, לא הסתפקו עוד בפירסום מאמריהם האנטישמיים בעתון קאנדיד, בסגנון הפלקישר באוכאכטר הנאצי, אלא ריכזו את כתבותיהם בספר שנקרא כאשר ישראל אינו עוד מלך.⁴⁴

החל מ־1934 הורגשה יותר ויותר הנטיה לזהות יהודים עם מהפכה ומלחמה. הלך-רוח זה השתקף בעתונות היהודית. לה טריפון זיאייב מיום 12.1.1934 כתב שרבים היו היהודים אשר לא רק התנגדו לדעה הפוליטית של ראש הסיעה הסוציאליסטית, אלא אף חששו שמא יוזם המדיניות הסוציאליסטית בפארלאמנט עלול להיחשב מייצג אינטלקטואלי של המיעוט היהודי.

אויבינו, הנמצאים בכל המחנות, אינם רואים בליאון בלום יהודי תלוש מן המסורת, אלא יגידו שהיהודים, המארקסיסטים והמדינאים של השמאל הקיצוני — אחד הם.

העתון הזכיר בפעם הראשונה שאפשרית התפרצות שינאה עממית נגד היהודים, והדגיש שהמאמרים של ז'ורז' סוארץ (Suarez) בגרינגואר ובלה טאן (Le Temps) ניראו ככתובים במטרה לעורר התפרצות זו. על-פי סוארץ, מולדתו של בלום היא תבל:

הוא נולד אינטרנאציאונליסט כמו אבותיו. הוא אינו פועל למען צרפת אלא למען רעיון מופשט של מולדת המורכב ממושגים, מרגשות וממסורות שירש מן היהדות.

גם כסביה ואלא, בנאום שנשא ב־15.2.1934 בפארלאמנט, הזכיר את מוצאו היהודי של בלום כדי לנגחו.

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

בעיני שונאיהם היו היהודים זרים שלא התבוללו ושלא ניתנו להטמעה, ולא בגלל דתם, מנהגיהם או אופיים בלבד, אלא גם בגלל לאומניותם העקשנית והאינטר-נאציונאליזם שאיפיינו אותם. לפי דעה זו לא יוכלו היהודים לעולם להיות נאמנים למולדת הצרפתית, ולא יהססו לעזבה למען מולדת אחרת. האנטישמים דאגו להדגיש שהאשמה זו לא היתה מכוונת נגד היהודים ששהו בצרפת דורות רבים, אלא רק נגד אלה שבאו לא מכבר, נאציונאליסטים ורחוקים מדת ישראל.

בין הצרפתים היו שראו את עצמם אזרחים בזכות היותם צאצאי המתיישבים הראשונים בארץ, והתיימרו להוכיח את שושלת היוחסין. בעיניהם היו כל האחרים זרים. בספרו של דה-מונתרלאן (de Montherlant) היים ומוות ניתן אישור להשקפה זו: יחס המחבר אל חברו לנשק היהודי שנפל בקרב אינו עויין, אך מושפע ממשפטים קדומים וממסורת עתיקה אשר שוללים מן הזר כל תקווה להתקבל בשלמות אל העם הצרפתי.⁴⁵

דחיית היהודים מן החברה הצרפתית גרמה לכך שמיספר גדול של רופאים יהודים צעירים ביקשו להתקבל ל"אקסיון פראנסיז" ול"קרווא דה פה" מתוך פחד ומתוך אינטרס. הפחד נבע מן העובדה שבקונקורסים לרפואה התבלטו תמיד שמות היהודים במיספרם הרב. התפרסם גם המקרה של מרצה בפאקולטה לרפואה שבגלל מוצאו היהודי הותקף במעבדתו על-ידי אנטישמים.⁴⁶

עם התגברות הרגשות האנטישמיים בציבור, עלו גם הצעות לפתרון הבעיה היהודית. במקרה דה פראנס הופיע מאמר שהציע פתרון ש"יספק את כל העולם". במאמר זה, הוצע לצרפת, אנגליה וארצות-הברית לכונן מדינה יהודית בתל-אביב וסביבתה שתהיה בעלת תכונה מיוחדת: מיספר בלתי-מוגבל של אזרחים תושבי חוץ. על-פי התוכנית יתחלקו היהודים לארבע קטגוריות: 1. אזרחים תושבי המדינה; 2. יהודי מדינות העולם בעלי אזרחות יהודית, שייחשבו אזרחי חוץ של אותה מדינה; 3. יהודים אזרחי ארץ מגוריהם, שייחשבו מיעוט לאומי; 4. יהודים מתבוללים, שישתייכו ללאום ארץ מושבם, ויהיו שווים לכל שאר התושבים. ברור שכותב המאמר לא נדחף לתוכניתו מפני דאגה למיליוני הנרדפים ולא כדי לאפשר להם להתבסס במדינה משלהם. מטרתו היתה למצוא אפשרות להפוך את כל היהודים לזרים, ועל-ידי כך לשלול מהם את זכויות האזרח או לגרום לטמיעתם המוחלטת, ולהיעלמות היהודים מצרפת.⁴⁷

הבטאון הקאתולי אֶטוד (Etudes), שעסק בבעיית התעוררות האנטישמיות באלזס, הגיע למסקנה, שבקרב פשוטי-העם עדיין עורר היהודי אסוציאציות לבאנקים, למסחר בהיקף גדול, לעושר מופלג ולפאר מזרחי. דעות קדומות אלו קיבלו באותם הימים היוזק מחודש על-ידי המערכה האנטישמית. על-פי העתון, היו סיבות המערכה המשבר הכלכלי יחד עם פעילות התעמולה שנוהלה בכל העולם.⁴⁸ האנטישמיות החברתית ניוונה גם מאורח-חיהם המוגדני של היהודים המתבוללים. האנטישמים הכריזו שהיהודים שורצים בכל מקום, והם שגרמו למשבר.⁴⁹ בדעה זו, יצא גם העתון לה קומבא (Le Combat) של שטראסבורג, בטאון "הליגה הלאומית של העם", אשר במסווה של פאטריוטיות ודאגה להצלת צרפת, פירסם גליון עם האשמות גסות ביותר נגד היהודים. העורך, מארסל אֶשבאך (Eschbach), חזר על

הטענה שכוונת היהודים היתה להרוס את המדינה והדגיש שכתוצאה הכרחית מאורח חייהם המוכתב על-ידי התלמוד, היהודים נשכו נשך, גרמו לפשיטות רגל, חתרו תחת מוסד הנישואים הדתיים ושימשו דוגמה רעה לדור הצעיר. ליתר אפקטיביות הוא גם האשים שהם אנתרופופאגים.⁵⁰ ביוני 1935, לה קומפקה נאסיונאל (Le Combat National), שירש את העתון לה קומפקה, הציג כמטרה להחיות את רוח דרימון, „אלוף התחיה הלאומית והמשחרר מעול מנצלים בני גזע זר“. בין השאר הופיע בו מאמר מאת אלפרד רוזנברג על הפרוטוקולים.⁵¹

גם בחוגי הפועלים לא חסרו הוכחות לרגשות אנטישמיים. כרוז של איגוד הפועלים הצרפתים⁵² התבטא בצורה שנשמעה כקריאה גלויה לפגיעה ביהודים:

פועל צרפתי! ותיק הלוחמים! ארבעים וחמישה אלף גרמנים אשר ירו עליך לפני חמש-עשרה שנה גוזלים היום את מקום עבודתך בתעשייה הצרפתית. התרצה להגיב?!"⁵³

במיוחד בפרובינציות המזרחיות, היתה מסורת אנטישמית ותיקה, בגלל ריכוז גדול יהסית של ארבעים אלף יהודים מקומיים והגירה גוברת של פליטים יהודים מהמזרח. המערכה האנטישמית נפתחה על-ידי הפצת כרוזים ופאמפלטים שהאשימו את בתי-המסחר הגדולים (prisonic) בהרס המעמד הבינוני והסוחר הזעיר שלא היה מסוגל להתחרות בקאפיטאליסטים היהודים. לא היתה זו הפעם הראשונה שהטענה הופיעה, אך מן הראוי לציין, שרוב האוכלוסיה היהודית באזורים אלה התפרנסה דווקא ממסחר זעיר ומבתי-מלאכה קטנים.⁵⁴

גם פרשת סטאוויסקי השאירה רישומה בתחום התפתחות האנטישמיות, במיוחד באזורים המזרחיים. באסיפה של ה„סולידאריטה פראנסיז“ באלזאס שדנה בשערוריה הושמעו גם הקריאות, „היהודים החוצה!“⁵⁵

נראה שהתעמולה הנאצית בצרפת החלה לשאת פירותיה. מארסל אישבאך לא הותיר שום ספק לגבי כוונותיו האלימות נגד היהודים כשייסד בשטראסבורג את העתון לה קומפקה ברוח ובסגנון שהיו נהוגים בעתונים הנאציים כבר עשר שנים.⁵⁶

עדות נוספת להרחבת הפעילות האנטישמית בצרפת היתה גם הופעתו המחודשת של לה ליבר פארזל, כעתון יומי החל מ-15.10.1934, בעריכת הנרי קוסטון מנהיג הפראנציסטים וחבר הקבוצה הפאן-אריאנית. באמצעותו, קיוו אנטישמים מסויימים לעורר בצרפת תנועה אנטישמית מקבילה לזו של גרמניה. העתון החדש נתמך על-ידי מקורות היטלריאנים והשפעת המקור הכספי ניכרה בתוכן הרעיוני של מאמריו.⁵⁷

במימון מקורות היטלריאניים, הופיעו בתקופה זו גם פירסומים חודשיים של לה ליבר פארזל כגון: „הפלישה היהודית“, „האם צרפת היא מושבה יהודית?“, „יהודים בלתי רצויים“, „הקולנוע הצרפתי בידי היהודים“, „היהודים אצלנו“, „תפקיד היהודים במלחמה הבאה“, „צרפת היהודית והאנטי-קאפיטאליזם שלנו“, „רצח פולחני אצל היהודים“.⁵⁸

ההשפעה ההיטלריאנית הורגשה גם בעתונות הפאריסאית. העתון לה מאטיו,

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

שופר ה"פאציפיזם" של היטלר, כמורכן גם **נוטר טאן** (Notre Temps), מידי (Midi) ועתון הערב **לה פְּרֶס** (La Presse) היו פילון-נאצים.⁶⁰

חסידי היטלר התרבו בצרפת. ביניהם נזכיר את ז'אן בואסל, מחבר הספר היהודי, **רעל קטלני**, אשר השתתף גם בכנס הראשון של האיגוד האנטי-יהודי העולמי⁶¹ שהתקיים בנירנברג ב-1935. הוא נתקבל שם כאורח כבוד ובפני הגרמנים, שהיו אז בתהליך הגברת החימוש, שלל את חוזה ורסיי והכריז שהאיבה בין צרפת לגרמניה לא היתה תורשתית, ועליהן לראות את היהדות העולמית כאוייב משותף לשניהן. לדבריו, היהודים והמסונים הם שניסחו את חוזה ורסיי ולכן הם שנהגו ממנו, ולדעתו תצמח תועלת לאנושות מן המהפכה הנאציונל-סוציאליסטית.⁶²

חסידי היטלר בצרפת לא היססו לשאוב מן הנאצים גם שיטות ודרכי פעולה אלימות. בליל 25.9.1935 תקפו כמאה פאשיסטים מן ה"סולידאריטה פראנסז", מצוידים באלות כבדות, קבוצת יהודים שישבה בבית-קפה ברובע פאריסאי מאוכלס מהגרים יהודים.⁶³

באלזאס-לורין, הסכנה שהפירסומים האנטישמיים יסיתו את האוכלוסיה הנוצרית נגד היהודים היתה כה גדולה עד כי חבר הפארלאמנט אלפרד ואלך דרש מהשר לענייני אלזאס-לורין שיתערב בתקיפות נגד שיטות פוליטיות מיובאות מעבר לריין. העתון הסוציאליסטי **לה פְּרֶס ליבר** (La Presse Libre) הביא את לשון הכרוז של "הנוער הפאטריוטי" מסברן שהיה מכוון לתלמידי בתי-ספר תיכונים, שכותרתו היתה, "נגד היהדות הבינלאומית". בכרוז נשאלו התלמידים אם היה ברצונם ש"החזית העממית" (Front Populaire) תשלחם למות למען הסובייטים והיהודים-מסונים. כפי הנראה, בדומה לשיטתו של היטלר, חיפש גם טייטינגר תומכים בקרב התלמידים. **לה טריבון ז'ואיב** הגיב על התפתחויות אלו במלים: "הגיע הזמן לנקוט צעדים להגנתנו".⁶⁴

התעמולה האנטי-יהודית בפאריס לא פיגרה אחרי הפעילות באלזאס. העתון הפאריסאי **לה גראנד אוסידנט** (Le Grand Occident)⁶⁵ פירסם לקט מכתביהם של אנטישמים בלוויית תמונותיהם של דרימון ושל שטרייכר (Streicher). העתון הציג את שטרייכר בפני קוראיו הפאריסאים כעורך האמיץ של **שטורמר** (Stuermer) אשר עם עליית ידו היטלר לשלטון, מצא תנאים נוחים ליישום רעיונותיו. באותו גליון הופיע גם מאמר הריף בגנות שר-הדואר ה"נימול" ז'ורז' מאנדל אשר הפופולאריות שלו הוכיחה, לדבריו, את העוצמה המסתורית של "בני-ברית"; בעזרתה של "בני-ברית" גם בלום, מקדונאלד, ליבקנט, קרנסקי, טרוצקי ומסונים ויהודים רבים אחרים השתלטו על העולם. העתון היה בדעה שעל האנטישמיות לפרוח בצרפת כבגרמניה. למטרה זו היה צורך שכל פרט ופרט יקדיש עצמו לתעמולה בסביבתו כדי שבמהרה ייחשב היהודי לאוייב עיקרי. גם העתון **לה גֶפ** (Les Guépes) הלהיב את קוראיו בשיטתיות בהסתמכו על הפרוטוקולים. תעמולה זו חדרה אט-אט לחברה הצרפתית. שני עתונים אלה, למשל, גשלו אל המערכת של כל עתון קאתולי ולכתבתו הפרטית של העורך. המשאבים לתעמולה באו מעבר לריין, וגם תוכן המאמרים נלקח מן ה**סְרוויס מונדיאל** (Service Mondial - Weltendienst) מארפורט, דרשבעוון בשלוש שפות בעריכת אולריך פליישהאואר (Fleischhauer).⁶⁶

ארוכה הרשימה של שונאי ישראל שתקפו את היהודים בצורות ובגוונים שונים, ממארסל בוקאר (Bucard), ראש הפראנציסטים שניסה להכחיש את הנטיות האנטישמיות המיוחסות לתנועתו, אך הבחין בין יהודים זרים חסרי מולדת, אותם דחה, לבין יהודי צרפת פאטריסטים נאמנים, שאותם העריך רק לאחר שנפלו בשדה הקרב, ועד ז'ורז' סוארץ הפרו-נאצי אשר כלל לא ניסה להסוות את דעותיו.

לקראת מלחמת-העולם השנייה (1936—1939)

א. התעצמות האנטישמיות בעקבות נצחון ה"פרונטיפוליר" (החזית העממית) פיזור ה"אקסיון פראנסיז" בפברואר 1936, בעקבות ההתקפה על ליאון בלום, הסעיר את המלוכנים שהיסבו את טינתם אל האדם שבעטיו, אף אם לא ברצונו, הוצאה תנועתם אל מחוץ לחוק. בהמשך, השלכת הטינה על עמו ככלל מצאה הצדקתה בדברי מוראס שטען באקסיון פראנסיז שהמהומה המוגזמת סביב הסריטות הקלות של בלום היתה רק הוכחה לעוצמתם וליהירותם של היהודים.⁶⁶

גם ליאון דודה התעלם מכך שהמדינאי בלום לא ייצג רעיון יהודי, ומצא בו שעיר לעזאזל שהשליך אל הריאקציונרים הרוגזים. בלהט מלחמתי, אך בעקיפין, הטיף להתפרצות האנטישמיות: "תגובת פאריס שתהיה תקיפה מאוד, חוששני, תיהפך למיתקפה אנטייהודית שנהיה חסרי-אונים לרסנה".⁶⁷

ספרות וכרוזים אנטישמיים הציפו את הציבור והטיחו ביהודים שקר, נאצות, גידופים ועלילות-שווא. במיוחד בחוגי הרופאים ועורכי-הדין רבים היו חסידי ה"אקסיון פראנסיז" והאנטישמים, וכשמוראס נתקבל בליזן על-ידי נציגי הרופאים שבעיר, אמר מוליין שהיה ראש המשלחת: "החרם הממשלתי ממחיש את המעדנים המזומנים עוד לנו כאשר ישראל תמלוך".⁶⁸

בעקבות ההתקפה על ליאון בלום, יצא עמנואל ברל, עורך השבועון מאריאן (Marianne), נגד החסתה השיטתית של האקסיון פראנסיז. על כך הגיב מוראס:

יש להזהיר שהאווירה של הצי-סובלנות ששררה מאז המלחמה ביחס אל המדינה היהודית הולכת ונעלמת. אני מדגיש: המדינה. האירגון הבינלאומי היהודי המנצל את העם והמדינה הצרפתיים מראה סימנים מובהקים של עריצות שלא נסבול עוד. צעקה אדירה, "מוות ליהודים!" מחלחלת בכל הגרונות ועומדת לפרוץ מכל הלבבות.⁶⁹

הגרינגואר מן ה-6.3.1936 לא פיגר אחר האקסיון פראנסיז והתקיף את "האירגון היהודי הבינלאומי" במאמר, "כסנופיליה וגליקניזם".⁷⁰

בעקבות התנגשות בין ה"קאמלוט דו רואה" והסוציאליסטים, הגיש דרקה דה פֶּלְפּוֹאֶה (de Pellepoix) למועצת עיריית פאריס, שבה היה חבר, הצעה שכללה בין היתר את הביטויים הבאים:

כדאי שהמדינה תדע, פעם אחת ולתמיד, אם הצדק שווה לכולם או בני הגזע הצרפתי, המשרתים בנאמנות את מולדתם, הפכו לאזרחים

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

מדרגה שניה כפופים לרצון אוליגארכיה אוטוקראטית המורכבת מצרפתים טריים: היהודים הבינלאומיים, פינאנסיירים צינים, נוכלים וטפילים.⁷¹

מנהיגים ימניים החלו לבטא בפומבי את אהדתם לגרמניה הנאצית. בשעת טכס של „הוועד הלאומי של משמר הנוער“⁷² הכריז ז'אן רנו (Renaud), אחד המנהיגים של ה„סולידאריטה פראנסוזה“, שאם תפרוץ מלחמה נגד גרמניה הוא יצווה על פקודיו להיכנע ולסרב להילחם. באותה הזדמנות לא הסתיר גם דה פלפואה את אהדתו להיטלר:

כל אדם אשר כהיטלר יחזיר לארצו... את האמונה ואת הכבוד ראוי להערצה. אדם יכול לפעול מחוץ לתכתיבי החוק הבינלאומי ונגד כל החוקים, ובכל זאת, מריעים לו שישים מיליון איש.⁷³

כפי שניתן להיווכח מהדים אלה, רבים מן הימין הצרפתי החלו לראות בנאצים בני ברית במלחמה באויבים משותפים: היהודים, הקומוניסטים, הסוציאליסטים, האינטרנאציונאליסטים והדמוקראטים. הם היו מוכנים גם להשתמש באלימות בפוליטיקה הפנימית כדי להסל את הפארלאמנטאריזם. אטראט חל השינוי בעמדות המסורתיות, שינוי מזור אך מובן: השמאל הפך לדוגל במדיניות תקיפה של עמידה נגד גרמניה והימין צידד בויתורים לאוייב באשליה של שמירת השלום. ברם, אין להתעלם מתופעות אנטישמיות גם בקרב השמאל. העתון מידי סוציאליסט (Midi Socialist) פירסם בגליונו מ-19.1.1938 כרוז של אחד הסינדיקאטים השייך ל-C.G.T. בו הופיעה הפיסקה המפתיעה הבאה:

מי הם המעבידים הדורשים סאנקציות נגד הפועלים הצרפתים? ... שמותיהם... לוי, מאיר, היילבורן ואורי היהודי הגרמני בעל הפריוזניק (prisunic) של כל אירופה. גם אם לא נסכים עם היטלר, מובנות היטב פעולותיו נגד גדולי הפינאנסיס האלה! האם כדי להגן על לחמם יצטרכו המועסקים להפוך לאנטישמים? ...⁷⁴

גם בבטאון השמאלני לומייר (Lumière), מיום 9.7.1937, הופיע מאמר בעל גוון אנטישמי שתלה את ההתקפות התכופות על ממשלת בלום במיספרם ה„מוגזם“ של היהודים שנטלו חלק במימשל.

פנייתו של העתון הפאריסאי רווי דו פפל (Reveil du Peuple), של ז'אן בואסל, אל הפראנציסטים של מארסל בוקר משטראסבורג לשיתוף-פעולה ביניהם, מלמדת על הנסיון ללכד את שורות הימין,⁷⁵ בעקבות נצחון „החזית העממית“.

אירוע אחר מלמד על יוזמת הימין: ביום חנוכה ה„מיזון ברוך“ (Maison Brune) בפאריס, בנוכחות נציג התעמולה ההיטלריאני (30.1.1936), יום השנה השלישי לעלייתו של היטלר לשלטון, נוסדה תנועה גזענית חדשה, „הנוער הצרפתי“,⁷⁶ שמצעה האנטישמי הופיע בשבועון סאבה וו (Savez Vous) במאמר של פייר ארנו.⁷⁷

עם היבחרו של בלום לראשות הממשלה שילמו היהודים בשטראסבורג על „חטאו“ של העם הצרפתי שהצביע נגד האנטישמים: בתים וחנויות של יהודים

זוהמו בזפת על-ידי הפראנציסטים, וגם על בית-המשפט, שכנראה ראוהו מנוהל על-ידי היהודים, ועל בית-התפילה שבמירפאת, "הדסה" יצא זעמם. השיטה היתה היטלריאגית מובהקת.⁷⁸

נצחון בלום ו"החזית העממית" גרם לזעזוע של ממש בקרב הימנים הקיצוניים, עד כדי כך שמילאו את העמודים הראשונים של כל עתונתם בגידוף היהדות ובלום. בכל הגליונות של האקסיון פראנסיז מיוני 1936 הופיעו מאמרים, לרוב פרי עטו של מוראס, גדושים מלות גנאי על מימשל "החזית העממית".⁷⁹ כינוהו "המהפכה היהודית והוגגת את נצחונה", "הקאבינט של התלמוד" ועוד. בלום והבריו לשלטון כונו אידיוטים, פאנאטים, עריקים, בוגדים, רמאים וכו'. נוסף על כך, הירבו בסיפורי בדים שכל מטרתם היתה לכער את דמותו של ראש הממשלה. גם דודה כתב שעליית בלום לראשות הממשלה החזירה את הבעיה היהודית בכל הריפותה, לראשונה מאז פרשת דרייפוס.⁸⁰

חבר הפארלאמנט, כסביה ואלא, נטל חלק בוויכוח על מינויו של בלום ב-6.6.1936. בין קריאות מחאה הריפות של השמאל ותשואות של הימין, אמר ואלא שידידות רבה קשרה אותו אל חבריו לנשק היהודים ושלא התכוון לשלול מבני הגזע היהודי הבאים לצרפת את זכותם להיקלט, אך להתוויית מדיניותה של צרפת יתאים אדם אשר "שורשיו עמוקים באדמתה" ולא "תלמודיסט מפולפל".⁸¹ ואלא חשש מהיהודים מפני "שלא ניתנו להטמעה" ומשום שהיו "זרים" הרוצים לשלוט כפי שמצווה עליהם דתם. המסקנה המתבקשת מדבריו היא שיש לחוקק חוקים שיגבילו את זכויותיהם האזרחיות של היהודים כדי שלא יוכלו ליטול חלק בשלטון.

בפתחו קו מחשבה דומה, העלה גם פלפואה במועצת עיריית פאריס, ביום 23.3.1936, הצעה שכל כוונתה ביטול ההתאזרחיות שבוצעו מאז 11.11.1918, כן הציע חקיקה מיוחדת השוללת מן היהודים את זכות הבחירה וההיבחרות ואת הגישה לתפקידים ציבוריים. בהתקפותיו על היהודים האשימם בפשיטת הרגל של בעלי חנויות צרפתים, בהשפעה על החיים הלאומיים החומריים והרוחניים, ובניהול כושל של מדיניות החוץ. לדבריו, היהודים, זרים ושונים במנהגייהם וברגשותיהם, פלשו למדינה ואיימו על חייה הלאומיים, אך הוא דאג להדגיש את הכבוד שרחש ליהודים שנפלו במלחמה.⁸²

לסיכום, ניתן לומר שואלא ודה-פלפואה הרשו אפליה גזענית תחיקתית כפי שהוצע כבר בעבר בפירסומים אנטישמיים שונים. החדש והמדאיג בתקריות הנזכרות הוא שרעיונות אלה הועלו בפארלאמנט ובמועצת עיריית פאריס ללא חשש או בושה, בידיעה שהאווירה הכללית ותמיכת חוגים רחבים יאפשרו זאת.

מאחורי המערכה האנטישמית עמד נסיון מחושב להדגיש ולחזק את האחדות הלאומית לנוכח הנכרי האוייב המשותף, או ליתר דיוק, כל אלה שהוכרזו נכרים. הנאציונאליסטים לא רצו להיכנס לעימות עם הפועלים וגם לא להתייצב לחלוטין לימין הקאפיטאליסטים, אלא על-ידי הטלת אשמת המצוקה והסכסוכים על הזרים ולא על קומפאטריוטים בעלי דעות מנוגדות, שמרו על עקרון האחדות המקודש, במיוחד כשסמל הזר המרושע כבר היה קיים בדמות היהודי, מנהיג "הקואליציה המהפכנית".

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

התעמולה האנטישמית, באותה עת, הדגישה במיוחד שהיהודים השתלטו על המדינה ושיעבדו לאינטרסים שלהם. הופיעו רשימות של יהודים שהתבלטו בתחומים השונים של המוסיקה, האמנות והמדע, בכוונה להבהיר שהתבלטות זו תגרום לאנטישמיות ולפוגרומים. אך, כאמור, האנטישמים לא ייחסו כל חשיבות למהימנות העובדות, מכיוון שהאלמנט הדמיוני הוא שעיצב את דעת-הקהל העויינת. ואומנם, למרות שהיהודים בצרפת היו פעילים בכל התחומים, אף לא באחד מהם נטלו חלק מכריע, ולכן לא נתקיימו התנאים שגרמו במקומות אחרים להתפרצות השנאה האנטייהודית. התפרצות זו יכלה להתרחש בצרפת רק כתולדה של תעמולה ממושכת שנתמכה יותר ויותר על-ידי המשטר הנאצי.

ב. האידיאולוגיה הפאשיסטית והנאצית בצרפת

בתקופה זו, כאשר הרודן הנאצי השתמש באנטישמיות כמכשיר לשליטתו, וניסה להחדירה גם לארצות אחרות ובמיוחד לצרפת כדי להחליש את המשטר הרפובליקאני, גם הקיצונים והריאקציונרים של הימין הצרפתי הרימו על נס את צלב הקרס ואימצו את הדוקטרינה הגזענית.

הבטאונים האנטישמיים החדשים צצו כפטריות לאחר הגשם, והוותיקים פתחו בהחמת מנויים כדי להגביר את פעילותם.⁸³ משרד התעמולה ההיטלריאני מימן לא מעטים מבין עתונים אלה, כגון רויי דו פפל של ז'אן בואסל ופראנציסט (Franciste) של בוקאר בשטראסבורג. „האגודה ללימודים גרמניים“⁸⁴ פירסמה בפאריס את הרויששה בלטר (Deutsche Blaetter), ירחון שכוון לתלמידי בתי-ספר תיכונים בצרפת שלמדו גרמנית. עורכי הירחון היו מורים שכנראה גויסו על-ידי התעמולה ההיטלריאנית כדי לפרסם מאמרים אנטי-צרפתיים, אנטי-נוצריים ואנטי-שמיים. מורים רבים אף המליצו על קריאת הירחון והשתמשו בו כטקסט בשיעוריהם, אך חמורה מכל היתה העובדה שמשרד החינוך העלים עין מחרפה זו.⁸⁵

עוד לפני 1935 פעלה בצרפת התעמולה הנאצית והפאשיסטית. הימין הצרפתי הזדהה עם מאבקו של מוסוליני בגלל קירבה רעיונית וגם כתוצאה מתעמולה ושוחד איטלקיים. המידה בה היתה האינטליגנציה הצרפתית ספוגה רעיונות פאשיסטיים באה לביטוי באוקטובר 1935 בכרוז של סולידאריות עם איטליה החתום על-ידי 850 אינטלקטואלים.

כאשר ביטל היטלר את חוזה לוקארנו במאוס 1936, והכניס צבא גרמני לחבל הריון, היה כל נסיון להתנגד למהלך נאצי זה מקומם את הימין הצרפתי. לדרגה זו של תבוסתנות הגיע הנאציזם המעוות. גם המטה הכללי היה ספוג רעיונות ימניים, ומבחינה אידיאולוגית מיוחד יותר עם הפאשיסטים והנאצים מאשר עם ממשלתו ולא היה זה מקרה שהמדיניות הצבאית הפכה להגנתית טהורה בהשפעת פטן.

באוירה זו של חדירה מוצלחת של האידיאולוגיה הפאשיסטית לצרפת, התפתחה גם האנטישמיות במהירות וניזונה ממקורות פנימיים וחיזוניים.

ככל התנועות הפאשיסטיות, גם הפאשיזם הצרפתי אופיין על-ידי פאטריוטיזם קיצוני, מנטאליות של ותיקי מלחמה, אנטי-פארלאמנטריזם, מסירות למדינה, דבקות

בסדר פוליטי, הערצת הכוח, פולחן המנהיג, דיקטטורה של המפלגה וקורפוראטיביזם. הפאשיסטים והשמרנים היו מאוחדים בשנאה לדמוקראטיה, לרפובליקה ולחברה שנבנתה על עקרונות המהפכה הצרפתית, וראו פתרון יחיד בהיעלמות מוחלטת של החברה הדקדנטית. אך הטראדיציונאליזם והפאשיזם הכירו בשני מקורות כוח מנוגדים. השמרנים ראו במסורת את המקור היחיד לחוק; הפאשיסטים לעומתם, ראו את בסיס הכוח בסוברניות העממית — שלבסוף סילפוח. שתי הדוקטרינות נבדלו עוד יותר ביחסן אל המבנה החברתי. הימין השמרני שאף להתזר את ההירארכיה החברתית; הפאשיזם כתנועה של מנוחים והרפתקנים היה בהתנגשות מתמדת עם הסמכות החברתית המסורתית. מסיבות אלו, בעוד שה"אקסיון פראנסיו" השמרנית ומנהיגיה מוראס ודודה התנגדו למהפכה הנאצית ונשארו גרמנופובים, הפאשיסטים כבראזילאך (Brasillach), רבאטקה (Rebatet), בונארד (Bonnard), שאטובריאן (Chateaubriant) ואחרים פיתחו דוקטרינה חברתית שהביאה לתמיכתם בשיתוף-פעולה עם המשטר הנאציונאלי-סוציאליסטי הגרמני.

ז'ורז' באטו, בספרו "ישראל נגד האומות"⁸⁶ התבסס על היסודות האנטישמיים של קודמיו, ופיתח את רעיון המאבק בין הכוחות הנסתרים של ישראל לבין האומות. הוא צייר את המאבק כהתנגשות בין שתי אידיאולוגיות המתחרות על העליונות: "הפארלאמנטאריזם האוניברסאלי בהשראה יהודית" מזה, והפאשיזם מזה.⁸⁷ לדבריו, ההתנגשות בין שתי השקפות העולם המנוגדות התגלתה בפרשת הסאנקציות על איטליה, במלחמת-האזרחים בספרד, ובמאבק בין היהודים למדינה הגזענית של היטלר. לדעתו, המהפכה ההיטלריאנית היתה הנסיון הקשה ביותר בו הועמדו היהודים במשך כל תולדותיהם, וכנגדה יצאו בכל כוחם. הם השתדלו להביא את אומות העולם ללחום את מלחמתם נגד היטלר.⁸⁸

באטו הזכיר שגם היטלר במיין קאמפף כתב שצרפת סיכנה את הגזע הלבן באירופה והיתה האיום הגדול ביותר לגרמניה משום שנשלטה על-ידי היהודים.⁸⁹ בספרו הציע באטו כפתרון לבעיית היהודים את שלילת אזרחותם והפיכתם לזרים אזרחי מדינה פלשתינאית.⁹⁰

דרייה לה רושֶל (Drieu la Rochelle), לאחר שהתלבט בין מפלגות הימין למפלגות השמאל, ראה צורך בהקמת כוח פוליטי חדש, בתבנית המפלגות הגדולות שניצחו... במוסקבה, ברומא ובברלין... מפלגה שתהיה נאציונאליסטית וסוציאליסטית.⁹¹ ואומנם, דרייה הצטרף אל "המפלגה העממית הצרפתית"⁹² והיה לדובר האנטישמי. מפלגה זו, הגדולה בין הסיעות הפאשיסטיות הצרפתיות של שנות ה-30, היתה בעלת כוח המשיכה החזק ביותר על צעירים אינטלקטואלים נאציונאליסטים ששאפו למהפכה לאומית או לנאציונאלי-סוציאליזם.⁹³ מייסדה, ז'אק דוריו (Doriot), הציע לבטל את חוק כרמיה, ולחוקק חוקים, להגנת העבודה הצרפתית ולמניעת מתן אזרחות לזרים (יהודים) כדי לשמור על טהרת צרפת.

אולם הפאשיסטים הצרפתים לא זכו לראות בהתהוות המפלגה הגדולה עליה חלמו. דוריו, דֶאָה (Deat) מנהיג ה"רֶסֶנְבֶלְמָאן",⁹⁴ בוקאר מנהיג ה"פראנציסטים", ודה-לונקל (De Loncle) מנהיג, התנועה המהפכנית הלאומית,⁹⁵ ועוד, "מנהיגים"

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

המייצגים את עצמם בלבד כיוונו את מרצם למאבקים קטנוניים שלא עניינו את האוכלוסיה והזכירו את „האינדיבידואליזם הדמוקראטי“ שקיוו להכחיד. כתוצאה מכך, הפאשיזם הצרפתי נותר ללא מנהיג מלכד.

המנהיג בהשקפה הפאשיסטית קשור עם המיסטיקה של הגזע. תפקידו לטהר את הגזע ו„להציל את הדם של צרפת“.⁹⁶ „להציל את הדם“ משמעותו להחזיר חיים דינאמיים לעם דקדנטי, אך פירושו גם טיהור החברה מיסודות בלתי נטמעים – היהודים. כך השתלבה האנטישמיות במחשבה הפאשיסטית.

בתחילה ראה דרייה ביהודים את נושאי הדקדנטיות בעולם המודרני, בגלל המאטריאליזם, הראציונאליזם והאורבאניזציה שייחס להם, ובכל זאת ראה אותם שווים למיליוני צרפתים דקדנטים אף הם. רק מאוחר יותר, לאחר שאימץ את הגישה הקיצונית של חבריו במפלגה העממית הצרפתית, החל לתלות בהם את אשמת הדקדנטיות של החברה הצרפתית.

דרייה נטל חלק פעיל בהתקפות העתונות על ההשפעה היהודית בממשלה. במאמר „הבעיה היהודית“, שהופיע ב־1938, הגיע למסקנה שקיים הבדל ביולוגי בין צרפתים ליהודים, אך הוא לא הוציא מכלל אפשרות שיהודים מסויימים יוכלו להשתנות על-ידי חינוך מתאים ולהיטמע בחיי הצרפתים.⁹⁷ בהתאם לדעות אלו ראה שני פתרונות לבעיה היהודית: הציונות או ההתבוללות.⁹⁸

כפי שראינו, הפתרונות לבעיה היהודית שאיפיינו את האנטישמיות הצרפתית היו התבוללות, שלילת אזרחות או סילוק מן החברה והמדינה על-ידי חקיקה מיוחדת. שונה בתכלית היה פתרוננו של סלין (Céline) שתמך בקו הנאצי.

בפירסומו **פאנאטל פור אן מאסאקר** (Bagatelles pour un Massacre) (1937) ו**אקול דה קאדאבר** (Ecole de Cadavres) (1938), הוא לא חיפש מוצא חוקתי מסובך לבעיה היהודית, אלא הציע באופן חד-משמעי את השמדת היהודים לפי שיטת היטלר. הוא פתח את האנטישמיות למיתוס אי-רציונלי וראה ביהודים את המפתח להבנת ההיסטוריה כולה. לפי שיטתו, היהודים מנעו מאירופה להתפתח ליחידה פוליטית, וגרמו למלחמות בין-אירופיות מאז שנת 843, ותיכננו את סופן של צרפת וגרמניה על-ידי ליבוי האיבה ההדדית. הוא נמנע מכל אבחנה בין יהודים צרפתים ליהודים זרים ובין יהודים טובים לרעים. הוא חזר על התיזות של קודמיו הפובליציסטים, אך בטענותיו הדמיוניות הביאן עד כדי אבסורד. לדבריו, היהודים השתלטו לא רק על הפינאנסים, על התעשייה, על המפלגות המהפכניות ועל המסוננים, אלא גם על המפלגות הנאציונאליסטיות, על הימין, על ה„אקסיון פראנסויז“ ועל הכנסייה. על-פי הנחתו היה האפיפיור פיוס ה־11 יהודי, הכנסייה הקאתולית כפרוטסטאנטית היתה הרפתקה יהודית מתחילתה, מלכי צרפת, להוציא מעטים, היו יהודים וכל מה שאינו יהודי בעולם הוא מיוהד בדרגות שונות. לדעתו, הארים איבדו את כושרם הרוחני בגלל הדיכוי שסבלו מן הבארבארים האסייתים, היהודים, אשר נחיתותם הביולוגית היתה בעיניו מעל לכל ספק.⁹⁹

סלין ביקש ברית עם היטלר „האלוף היחיד של הגזע הארי במלחמה אפוקאליפטית זו על ישועת אירופה“,¹⁰⁰ והנאצים ידעו תמיד שהוא האנטישמי האמיתי היחיד בצרפת שכמוהם ראה בהשמדת היהודים תרופה לכל פגעי העולם.

ספרו של סלין התקבל בחיוב על-ידי אינטלקטואלים צרפתים רבים למרות שראו בו לא יותר משגיון ספרותי מעניין. אף הפאשיסטים הצרפתים לא התייחסו ברצינות לאלימות המילולית של סלין. וכך הגיב רובר בראזילאך באקסיון פראנסויז: „אפשר לתמוך באנטישמיות ראציונאלית אך לא באנטישמיות חייתית ואלומה“, והוסיף שסלין בספרו סיפק ליהודים את הטענות הטובות ביותר נגד מתקיפיהם.¹⁰¹

היטלר וגבלס ראו בהפצת האנטישמיות את הנשק התעמולתי העיקרי של הנאציזם. היה ברור להם שתנועה פאשיסטית אנטישמית תסייע לגרמניה על-ידי אנדרלמוסיה שתכניס במדינות הדמוקראטיות. מאותה סיבה, גם הפליטים היהודים היוו אלמנט תעמולתי לטובת הרייך. התעמולה בניהולו של גבלס, נמסרה בכל מדינה לסוכנים מקומיים במשרד-החוץ הגרמני, בסניפי המפלגה הנאצית מחוץ לגרמניה, למלחים באוניות גרמניות, לסטודנטים ולפועלים גרמנים בארצות חוץ.¹⁰² כל אלה הפיצו חומר תעמולתי בדרכים מגוונות גם בצרפת. פעילות הנאצים ותומכיהם התבטאה בצורות שונות: העברת חומר תעמולתי מעבר לריין, שיחוד עתונאים צרפתים לשם ניהול תעמולה נאצית בצרפת, שידורי תעמולה בראדיו שטוטגארט וסאארבריקן.¹⁰³

פֶרנאנד דה ברינון (de Brinon), שהיה עתונאי פרו־נאצי מאז 1933, יזם את הקמתו של „הוועד הצרפתי-גרמני“¹⁰⁴ תחת הסותו של אוטו אָבֶז (Abez), המומחה לצרפת מטעם „משרד ריבנטרופ“. אל „הוועד הצרפתי-גרמני“ הצטרפו ז'אן גוי (Goy) והנרי פישו (Pichot) ממנהיגי „איגוד החיילים המשוחררים“, וכמוֹרֶזן סקאפיני (Scapini) ציר בית-הנבחרים, גנראל ל'אופיטאל (L'Hopital) והציר הנרי הייה (Haye).

באלזס, החוגים שרצו בשיבה אל הרייך או אלה שדרשו אוטונומיה רחבה במסגרת צרפתית, היו פתוחים לתעמולה הנאצית. התנועה „אלזס-לוזרנינגר פארטיי“ אהדה את היטלר בגלוי ועזרה לתעמולתו.

הנרי קוסטון כבר משנות ה-20 החזיק בפאריס מוסד¹⁰⁵ שהוציא לאור פירסומים אנטישמיים משלו ומשל אחרים.¹⁰⁶

התעמולה הגרמנית פעלה בצרפת גם דרך העתון ז'ה פואי פֶאָרֶטו בעריכתם של בראזילאך ורְבֶאָטָה מאז 1937. כפי שראינו, באו שניהם מן החוגים של ה„אקסיון פראנסויז“ והתקרבו לאחר-מכן לרעיון הפאשיזם ולנאציזם. כל גליונות העתון היו גדושים גידופים והאשמות נגד היהודים בסגנון: „נגיפים בתוך האומה הצרפתית“, „שליטי המדינה“, „המהגרים היהודים מכינים את המהפכה הבולשביקית“. העתון הוסיף גם דברי שבח לפעולת הנאצים נגד היהודים, לחוקי הגזע של גרמניה ולרדיפות באוסטריה לאחר ה„אנשלוס“. כמוֹרֶזן, הביע העתון את התקווה שהאנטי-שמיות בצרפת תגבר.

בדיקת העתון שנערכה על-ידי המשטרה בינואר 1938 העלתה התאמה וסינכרוניזם בין ז'ה פואי פֶאָרֶטו לבין התעמולה הנאצית: שינויים בקו הקדימו תמיד שינויים במדיניות הגרמנית באירופה, במאורעות ה„אנשלוס“, הסודטים ומינכן.

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

כמו לגבי האנטישמיות, כך גם לגבי מאורעות אלה, העתון תמיד הכין את הקרקע למדיניות הנאצית ואף הצדיקה.¹⁰⁷

ראוי לציין שרְבֵאֲטָה היה לעתים קרובות בחברתו של אוטו אֶבֶן, ושראזיאלך נכח בקונגרס נירנברג ב־1937 וחזר משולהב מהיטלר ומתנועתו.¹⁰⁸ אין זה ברור אם הזיה סזאי פארטי קיבל כספים מן הנאצים, אך אין שום ספק בקשר האידיאולוגי ביניהם.

לא נתפלא אם נמצא בין המסייעים לתעמולה הנאצית גם את דרקהיה דה פלפואה, עורך העתון לה פראנס אנשאנה (La France Enchaînée), ואת פול פֶרְדוֹנֶה (Ferdonnet), עורך העתון לה גראנד אוֹסִיֶדֶנט. שניהם נתמכו מכספי פריקה פֶרֶס (Prima Press), סוכנות הידיעות של נספה העתונות בשגרירות הגרמנית, שימשה גם מרכז בלתי-חוקי לתעמולה הנאצית בצרפת.¹⁰⁹

כדאי להזכיר שביוולי 1939 עתיד דה־פלפואה להישפט באשמת הסתה גזענית ושבזמן וישי ימונה לנציב לענייני יהודים. פֶרְדוֹנֶה, לאחר תחילת המלחמה, יברח לגרמניה וייקרא בשם „הבוגד משטוטגארט“ כי ישר את התוכניות בצרפתית מעיר זו.

ב־1934 הכריז מארסל בוקאר, מנהיג הפראנציסטים, שתנועתו לא היתה אנטי־שמית, אך ב־1936 הופיעה בעתון לה־פראנציסט (Le Franciste), שהיה בקשר עם הפרויים מוֹנְדִיאֵל הגרמני, סידרה של התקפות אנטי־יהודיות. אחד מעמודי־התווך של התנועה היה גריגואר (Gregoire) שקיבל הנחיות מגבלס.¹¹⁰ ב־1938 הופיע ספרו של בוקאר, המפעל היהודי, בו האשים את כל הסיעות הפאשיסטיות האחרות בכך שלא היו מספיק אנטישמיות: דה־לה־רוק ודוריו הושמצו כמוהדים; ה„אקסיון פראנסיז“ היתה אנטישמית אך גם אנטי־גרמנית ועל כן פעלה למען האינטרס היהודי; רק הפראנציזים ענה על הדרישות כמפלגה נאציונאלי־סוציאליסטית בצרפת, היחידה שהצרה את צעדי היהודים. בוקאר הודה עם חוקי הנאצים ודרש להחיל את חוקי נירנברג גם על יהודי צרפת.

גם בואסל שמר על קשר הדוק עם הפרויים מוֹנְדִיאֵל, סיפק לו ידיעות, ועודדו להגביר את הפעילות בצרפת במטרה שהמאבק נגד היהודים יחרוג מן התחום הספרותי. בואסל ערך את העתון לה רווי דו פֶּפֶל ובמאמרים רבים הטיף להגנת הגזע הארי. דעתו היתה שאסור לצרפתים להתחתן ולבוא במגע מיני עם יהודים, ושצרפתי שיעשה זאת ראוי שיאבד אזרחותו.¹¹¹

מול הפעילות האנטישמית הזו, היתה תגובת הממשלה הססנית ולא די תקיפה כדי לבלום את הדירת התעמולה הנאצית. אומנם בלום פירק את הליגות, אך הן המשיכו בפעולתן. רק באפריל 1939 העביר דאלאדייה (Daladier) חוקים חמורים יותר נגד תעמולה עוינת ואנטישמית, אך היה כבר מאוחר מדי.

ג. פעיית הפליטים

משבר מינכן והכוננות הצבאית החלקית שליוותה אותו סיפקו תואנה חדשה בשביל האנטישמים והפילוי־נאצים כדי להאשים את היהודים בחתירה למלחמה נגד

היטלר. בכרוז שכותרתו „הצרפתים רוצים בשלום“, שחולק בשטראסבורג בימי המשבר, היה כתוב:

דעו שהשליטים ייגררו למלחמה בגלל שהם בידי הפינאנס היהודי הבינלאומי. היהודים רוצים במלחמה בתקווה להכות את היטלר ואת מוסוליני שחושבים בצדק שהיהודים מוצצים את דמו של העם וזורעים שגאה ומריבות בין המדינות.¹¹²

בסוף ספטמבר ניסתה כנופיה של גזענים בשירות הנאצים בעיר שטראסבורג להוציא אל הפועל את הסיסמה „גיוס=פוגרום“. הם ניצלו את העובדה שהשלטונות יעצו ליהודים לצאת את עירם כדי שלא יישארו באזור החשוף לאוייב. בלילה שבין ה־24 ל־25 בספטמבר הרסו הכנופיות את הנויותיהם של יהודים ומיספר אנשים אף נפצע קשה מיריות. התקריות אורגנו על־ידי יסודות פראנציסטיים ואוטונומיסטיים שגם חילקו ברחובות את העתון לה פראנס אנשאנה. עתונים אנטישמיים רבים האשימו את היהודים בספסרות, ולטענתם ברחו היהודים מזו העיר כדי להציל את עצמם בעוד שבני האיכרים הגנו על קרמאז'ינ.¹¹³

ההתקפות כווננו במיוחד על היהודים המהגרים, שהואשמו בכך שבזמן המלחמה יישארו שאננים בעורף ויירשו את משרות הצרפתים שיילחמו בחזית. הטלת כל אשמה על המהגרים היתה להרגל נפוץ. כאשר מסעדה מרכזית בשטראסבורג תלתה שלט גזעני, ובעקבות זאת נבזזה על־ידי מיספר צעירים, האשימו העתונים, בלא כל בדיקה של זהות המתפרעים, כדבר מובן מאליו, את המהגרים היהודים.¹¹⁴

ההפגנות האנטישמיות לא היו מוגבלות לפרובינציות המזרחיות המוצפות בתעמולה נאצית. למחרת חתימת חוזה מינכן, בזו המון קנאי חנות של יהודי פולני מדיז'ון באמתלה שהוא צעק „תחי המלחמה!“¹¹⁵

בעיית המהגרים הלכה והחמירה בצרפת. היהודים מן המזרח והפליטים מגרמניה התאמצו להתבסס ולבנות חייהם מחדש ובכך עוררו אי־שקט בין מתחריהם, ובמיוחד, כפי שראינו, באזורי המזרח. התמיכה שיהודי צרפת הושיטו לבני דתם המהגרים חיוקה את הדעה שהיהודים היו האחראים לקשיים החברתיים והכלכליים, והאוכלוסיה נטתה לראות גם את היהודים הצרפתים כשייכים לקבוצה זרה ועוינת. האמת היתה שמתוך כשלושה מיליון הזרים שיצרו בעיה חברתית רצינית רק כ־163,000 היו יהודים, וברור שלא הם היוו את הסכנה העיקרית לכלכלת צרפת.¹¹⁶

הימין הקיצוני, ניהל מערכה נמרצת נגד פליטים ומהגרים יהודים. אופיינית לכך היא עמדתו של גרינגואר (20.5.1938) שהתנגד לכך שצרפת תמשיך להיות „מפלט לנוודים בינלאומיים“. הפאשיסטים והפרו־נאצים הציגו את הפליט היהודי כמהפכן בולשביקי וכמרגל בעת ובעונה אחת. הם הזהירו מפני מיליון נוסף של פליטים יהודים מרומניה ותבע את גירוש היהודים מצרפת או את כליאתם במחנות ריכוז. דרישות אלו לוו באיומים שאם לא ימלאו אחריהם הכל יסתדר ביום מן הימים על־ידי „פוגרום משחרר, עיוור ואכזרי!“¹¹⁷

גם עתונים אחרים שטיפלו בבעיית הפליטים לא הפגינו אהדה רבה. עמדתם היתה שהבעיות קשות וסבוכות מכדי לפתורן והדגישו שצרפת מילאה כבר את חובתה

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

והגיע זמנן של מדינות אחרות ליטול את חלקן. זה טאן ניסה להסביר שפליטים נוספים לא יוכלו להישאר בצרפת. אומנם לא גרס במישרים טהרת הגזע, אך טענותיו לא היו רחוקות מעמדה גזענית.¹¹⁸

כל דעה רשמית של הממשלה או של שר מסויים לא הובעה, וגם תגובתה של האינטליגנציה הצרפתית היתה חלושה ביותר. חלק ניכר של הציבור היה מעוניין באלם זה: הבורגנות הצרפתית חששה יותר מסטאלין מאשר מהיטלר. גם העתונות הלא-ימנית לא הקדישה תשומת-לב מיוחדת לבעיית היהודים, ורק המאורעות באוסטריה ב-1938 ופוגרום ליל-הבדולח עוררו הדים. לסיכום, נשמע רק קולם של הפאשיסטים, האנטישמים והפרונאציים. השתיקה של צרפת האחרת העידה על פשיטת רגל מוסרית של הרפובליקה.¹¹⁹

הוכחה להתמוטטות מוסרית זו ניתן לראות ביחס אל הפליטים כפי שבא לביטוי בעובדות הבאות: דחיית 2000 מתוך כ-6000 פליטים מאוסטריה, וכליאתם של כ-300 איש מכיוון שנמצאו לאחר שנכנסו לתוקפם צווי-הגירוש; החוזר של משרד-הפנים מאוקטובר 1938 על שלילת רשיון השהיה מכל הבלתי-ליגאליים; סעיף 25 של הצו מן ה-22.11.1938 שקבע שהיתר-שהיה אינו בא במקום הגירוש אלא רק דוחה אותו לזמן-מה.

מצב הפליטים בצרפת הורע עוד יותר מאז הצווים של מאי 1938 (2.5 ו-14.5), למרות שצווים אלה התיימרו להקפיד על מסורת ההיענות לכל דורשי המקלט, למעשה הוצגו בפני הפליטים הפוליטיים דרישות קפדניות למיסמכים, ורובם נאלצו לוותר על חוקיות שהייתם, ועל-כן גם על האפשרות ליהנות מרשיון עבודה.

לא פעם היה על הפליטים חסרי-המיסמכים לבחור בין הגירוש לבין התגייסות ללגיון הזרים לתקופה של חמש שנים או לשירות המודיעין. על-פי הצווים, הגירוש יכול היה להתבצע על-פי הוראת שר-הפנים מיד וללא ערעור. בצורה כזו, הובאו הפליטים על-ידי המשטרה לשטח גרמני ונמסרו לגסטאפו.

פניות להיתר-שהיה שהוגשו על-ידי אנשים שהיתה זו תקוותם האחרונה, הושבו ריקם. ידוע על מקרה שעל-פי הצווים החדשים נפסל היתר-הסחר של מהגר שהופיע ברשימת הסוחרים מזה ארבע-עשרה שנים והיה אב לבן אורה צרפתי. ומקרה אחר של יהודיה צעירה מאוסטריה שנכנסה לצרפת כשבידה אשרת-מעבר כדי להצטרף אל אביה בפאראגוואי. מכיוון שפג תוקפה של האשרה, נעצרה יומיים לפני ההפלגה ונידונה לשישה חודשי מאסר. לאחר התערבות מגבוה יכלה להשתחרר כעבור שבועיים ולהמשיך במסע, אך בינתיים סגרה פאראגוואי את גבולותיה בפני היהודים וכך המשיכה לרצות את „עונשה“ בכלא.

זרים רבים נאלצו לעבוד באופן בלתי-חוקי. אשה שסייעה לפליט שגורש ושהיה מבוקש על-ידי המשטרה נידונה לקנס ולמאסר.¹²⁰

ללא ספק היתה קיימת בעיית הזרים בצרפת, אך ליד הבעיה האמיתית התקיימה גם המווייפת. קשה להשתחרר מן הרושם שהצווים החדשים בעניין הפליטים, ממאי ומנובמבר 1938 ומאפריל 1939, לא באו בנסיון לפתור את הבעיה האמיתית, אלא נבעו מנטיה אנטי-דמוקראטית וממשפטים קדומים. ההבדל בין הנוהג לפני עלייתו של היטלר לנוהג אחריה מדבר בעד עצמו. מ-1919 עד 1923 קלטה צרפת מיספר

גדול של זרים שנמלטו מרוסיה הבולשביקית, מאיטליה הפאשיסטית, או יהודים מפולין, וכולם הי בלתי־ליגאליים. עד 1933 נהנו כל הפליטים משלווה יחסית. השינוי המוסרי אכן לא התחיל עם המשבר הכלכלי (1931) אלא מ־1933; משמעות הדבר שהחומרה, הקפדנות והאכזריות שכוונו אל קורבנות ההיטלריזם ואל זרים אחרים שישבו על אדמת צרפת, נבעו יותר מנטיות אידיאולוגיות מאשר מצרכים כלכליים, חברתיים או לאומיים. לא נראה שמיספר המהגרים היהודים שהגיע לצרפת מאז 1933 הוא שזיעזע את תנאי החיים עד כדי צורך בפתרונות חסרי רחמים כמו אלה של 1938.

היטלר לא הסתפק ברדיפה פיסית של אנשים נשים וטף, אלא על־ידי הסתה פרועה הביא לכך שכל העולם ישנאם. השפעת היטלר לא פעלה על הגרמנים בלבד, אלא הגיעה אף אל אומות דמוקרטיות בהן התבטאה בפהד מפני התנגשות עם גרמניה ובסימפאטיה אל האנטי־קומוניזם, אל הנאציזם, אל הפאשיזם ואל האנטי־שמיות. מכיוון שהנרדפים צויירו על־ידי היטלר כמגיפה התעוררה סלידה לקבלם גם בארצות אחרות.

עובדה מוזעזעת היא שקורבנות היטלר מצאו גם באדמיניסטרציה הצרפתית את השפעת הבארבארות. הפקידים לא הרגישו קירבה מודעת אל היטלר, אך הראו חולשה אל סיסמאות הנאצים ויחס אדיש אל הנרדפים. חמורה מכך העובדה שיחס זה איפשר לנאצים להכריז שהנרדפים היו בלתי־רצויים בכל מקום. במקום שצרפת תקבל את הפליטים מן הסיבה היחידה שהיטלר ומוסוליני גירשום, היתה העמדה של הרפובליקה פאסיבית פחדנית ומתכחשת לעקרונות ההומאניים. היה זה נצחוננו של היטלר על הדמוקרטיה הצרפתית.

על ההידרדרות המוסרית בציבור הצרפתי, העשויה להמיט שואה על הדמו־קראטיה, העיד גם חבר הפארלאמנט ליאון ארשינבו (Archinbeaud) במאמר שפירסם ב־"איבר". הוא התריע על כך שבאנטישמיות טמונות הדיקטאטורה והבוגדנות ועל הצרפתים להגיב בתקיפות על המערכה האנטישמית בארצם. הוא עמד על כך שהתעמולה מבחוץ הצליחה להרבות את מיספר האנטישמים בצרפת. צרפתים הגונים נפלו בידי תנועות אנטישמיות כתוצאה ממיפגש יומיומי עם הסיסמאות שהטילו על היהודים את האחריות למשבר הכלכלי ושהאשימום בהסתה למלחמה. הוא הטעים שלפני המלחמה של 1914 היתה האנטישמיות נחלת קבוצה מצומצמת, בעוד שהקהל הרחב לא הכיר את התיאוריות של דרימון והאמין בשוויון בני־אדם. לאחריה פשטה האנטישמיות באוכלוסיה וכל תומכיה ממילא תמכו גם בדיקטאטורה, כפי שקרה בגרמניה, ובעקבות זאת הוליכה דרכם לבגידה.¹²

סיכום

בסקירת האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות־העולם, לא הצטיירה לעינינו תופעה סטאטית חד־גונית, אלא תהליך של מיוזג מרכיבים הנובעים מהשקפות־עולם שונות. כן יכולנו להבחין בתמורות שחלו בצורות הביטוי של האנטישמיות, באמצעי הפצתה ובכוח השפעתה על הציבור ועל הזירה הפוליטית.

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

כדי לשקף את המצב לאשורו, יש לציין שיסודות האנטישמיות התקיימו זה לצד זה לאורך כל התקופה, אך בהדגשות שונות אצל נציגיה השונים.

בעוד ז'ואן הדגיש את האנטישמיות שהושתתה בעיקר על הנחות דתיות-מוסריות, היה לאמבלין בין מפיצי האנטישמיות החילונית-פוליטית. לאחר שנשמט הרקע הדתי לאפליית היהודים, הפכה האנטישמיות לגזענית, וסלין היה לדובריה המובהק.

האנטישמיות הדתית-מוסרית, שהודגשה במיוחד בתחילת התקופה, תמציתה מאבק העולם הקאתולי נגד היהדות, מאבק שנתפס כהתמודדות על דמות החברה בין הטוב לרע, בין כריסטוס לשטן. לעומת זאת, הפחד מפני עליונות יהודית בהכוננת המדיניות הבינלאומית היה למניע עיקרי של האנטישמיות החילונית, שתמציתה מאבק הפאטריוטיזם הלאומני, השמרנות והפאשיזם נגד האידיאולוגיה הדמוקראטית פארלאמנטארית ("יהודית"). קיצוני מן התיאוריות הקודמות, היה המיתוס האיראציונאלי של טהרת הגזע, שנתן להתקפות האנטישמיות צביון של מאבק אפוקליפטי על ישועת האנושות הארית.

לכל אחת מן התפיסות פתרון אחר לבעיה היהודית הנובע, בהכרח, מהנחות היסוד השונות.

על-פי ההשקפה הקאתולית, היהודי מסמל את השטן כל עוד דוחה את ישו, אך אם יכיר בטעותו הוא יתקבל לחברה כנוצרי לכל דבר. היהודים שיתעקשו בסירובם יופרדו מקהל המאמינים כמו בימי הביניים.

גם לאנטישמיות החילונית-פוליטית שתי תשובות לבעיה היהודית המקבילות לפתרונות הדתיים. הראשונה היא היעלמות היהודי, "על-ידי חינוך מתאים" (שטבעו לא הובהר) שיביא להתבוללותו בחברה. הדרך האחרת היא בהרחקת היהודי על-ידי שלילת זכויותיו האזרחיות ומניעת השתלבותו בחיי המדינה, ואף הרחקתו הטוטאלית על-ידי ריכוז העם היהודי בתוך מדינה משלו.

מן הראוי להדגיש שרעיון המדינה היהודית שהועלה בהצעותיהם של האנטי-שמים היה מס שפתיים בלבד, שהרי התנגדות נמרצת לציונות היתה קיימת גם באנטישמיות הפוליטית-חילונית, שראתה בה את הוד החנית של העוצמה היהודית המשתלטת על העולם כולו, וגם באנטישמיות הקאתולית שראתה בה סכנה מוחשית לעתיד המקומות הקדושים וגם פירצה בתיאולוגיה הנוצרית בכל הנוגע לעם היהודי. אי-לכך אין להפריד, באיזה שהוא שלב, בין האנטישמיות לבין האנטי-ציונות.

הפתרון המתחייב מן האנטישמיות הגזענית, לא יכול להיות אחר מהכחדת העם היהודי מעל פני האדמה, כי הגזע היהודי נתפס כנגע המסכן את הארים בכל מקום.

בסוף מלחמת-העולם הראשונה היתה האנטישמיות בצרפת כמעט בלתי מורגשת. היהודים לחמו בשדה-הקרב כשאר האזרחים ובשעת מבחן הוכיחו את נאמנותם. בתנאי שוויון אלה, האנטישמיות שמלפני המלחמה שככה; היא גשארה נחלת חוגים מצומצמים והתבטאה בכתבים מעטים של תיאורטיקאנים. אך מצב זה לא האריך ימים. היסוד הכסנופובי, שלא נעלם לגמרי מן החברה הצרפתית, מצא את ביטויו באנטישמיות שראתה ביהודי סטריאוטיפ לכל הזרים שנכנסו למדינה מן המזרח. האנטישמיות התפתחה מכוח דינאמיקה פנימית ומכוח השפעות וחיוקים שהגיעו

מעבר לריין והופצה מעל דפי עתונים שמספרם הלך ורב ולבסוף אף מעל בימות ציבוריות ורשמיות עד שגם החלטות הממשלה הושפעו מן האווירה העויינת ליהודים.

תחיית האנטי־קלריקאליזם וחוקי ההפרדה הולידו פעילות קאתולית מוגברת בשנת 1924, ובין דוברי הכנסיה המיליטאנטית היו אנשים העתידים לשתף־פעולה עם הנאצים. ההתנגשות בין הקאתוליות לאנטי־קלריקאליזם, שלזותה מאז ומתמיד בהתפרצויות פוליטיות חריפות, היתה מסווה לניגודים חברתיים ופוליטיים. כבתקופות קודמות גם עתה היתה האנטישמיות נסיון למוצא קל ומהיר המונע התמודדות עם הבעיות הכלכליות והחברתיות האמיתיות.

למרות שגם השמאל לא היה נקי לגמרי מהתבטאויות אנטישמיות, עיקר ההתקפות באו מן הימין שהאשים את היהודים בהסתה למהפכה, בתמיכה בדמוקראטיה וברפובליקה, בייסוד חבר הלאומים ובשיתוף־פעולה עם האימפריאליזם הבריטי האנטי־צרפתי. כל נצחון של השמאל בבחירות זוהה בעיני הימין עם נצחון יהודי וההתקפות על חברי המפלגה היהודים התכוונו לפגוע בכלל היהודים על־ידי נימוקים פוליטיים.

אל התיאוריות האנטישמיות החדשות והגזעניות הצטרפה שיטת האלימות, אות לזמנים בהם הטלת אימה על־ידי כוח הזרוע נכנסה לזירה הפוליטית גם בצרפת. כאשר ב־1933, הביעו החוגים ימניים ופאשיסטיים קנאתם במשטר הנאצי העולה ואת תמיכתם ברדיפות היהודים בגרמניה, נשאר החוגים הרשמיים בצרפת פאסיביים. היעדר המחאה בציבור הצרפתי, ככלל, על הרדיפות הנאציות, איפשר את התעצמותה של התעמולה האנטישמית. ב־1936 האנטישמיות הצרפתית לא היתה עוד כבשנות ה־20; היא התיכה את כל המרכיבים והפכה לאידיאולוגיה בתבנית האנטישמיות הנאצית.

בשנים שלאחר עליית היטלר לשלטון התגברו ההאשמות נגד היהודים על חלקם בפינאנסים ובמסחר, באוניברסיטאות, במקצועות החופשיים ובפוליטיקה. הנאציונאליסטים ראו ביהודים גורם מפורר ומשחית של התרבות הלאומית והדגישו את זרותם למולדת. מאחורי המערכה האנטישמית עמד הנסיון המחושב להדגיש ולחזק את האחדות הלאומית לנוכח הנוכרי — האויב המשותף — או ליתר דיוק, לנוכח כל אלה שהוכרזו כנוכרים. בתקופה זו היתה האנטישמיות נסיון של הלאומנים למנוע עימות עם הפועלים מבלי להתייצב לחלוטין לימין הקאפיטאליסטים. כך נשמר עקרון האחדות המקודש על־ידי הטלת אשמת המצוקה והסכסוכים על היהודים.

עד 1933 נהנו הפליטים שהגיעו לצרפת משלווה יחסית. התעוררות בעיית הזרים ויחס של חומרה וקפדנות אל קורבנות ההיטלריזם, נבעו יותר מנטיות אידיאולוגיות מאשר מצרכים כלכליים או חברתיים־לאומיים. את ההסבר לשינוי מוסרי זה ניתן למצוא בהסתה הנאצית הפרועה שנשאה פרי ובפחד שתקף את האומות הדמוקרטיות מפני התנגשות עם גרמניה. ההידרדרות המוסרית של צרפת פילסה דרך להתמוטטות המשטר הדמוקראטי.

סוף דבר

לא הלף זמן רב ומתנגדי הרפובליקה יכלו לשמוח על קץ המשטר השנוא. כשפֶּטֶן הכריז על עצמו כראש המדינה הצרפתית האמינו אנשי הימין שחלום המהפכה הלאומית יתגשם. כתוצאה מן המאבק הממושך של ה"אקסיון פראנסיוז" ושל הליגות הפאשיסטיות האחרות, שוכנעו בורגנים ופקידים גבוהים שהתבוסה היתה המחיר לחטאי הרפובליקה וההזדמנות להקים חברה ומשטר טובים יותר היתה נחמתם.

המשטר החדש החל לפעול למען שים קץ "למדינה מסוגנית, קוסמופוליטית וקאפיטאליסטית, למלחמת מעמדות ולפולחן התענוגות". בהשפעת הכנסיה הקאתולית, שתמכה במשטר פֶּטֶן, הוצאו צווים בכוונה להקשות על גירושין ולעודד משפחות גדולות.

במקביל, אחת הדאגות המוקדמות של המשטר התבטאה בחוק שכבר באוקטובר 1940 הרחיק את היהודים מכל המשרות הממשלתיות, וכן מן ההוראה, מן העתונות, מן הרדיו, מן הקולנוע וקבע גבול למיספר היהודים העוסקים במקצועות חופשיים. הדבר לא נעשה בדרישת הגרמנים או מרצון לחקותם, אלא כדברי כסביה ואלא, הקומיסאר הכללי הראשון לעניינים יהודיים, היתה בכך נאמנות "למסורת אנטי-יהודית ממלכתית אשר מקורותיה בעבר ההיסטורי של האומה ושל הנצרות".¹²²

הכנסיה נשאה באחריות רבה למצב החדש. חשוב לציין, שהחרם האפיפיורי על ה"אקסיון פראנסיוז" בוטל ערב המלחמה. פיוס ה-12 ביטל את החרם ביולי 1939, זמן קצר לאחר עלייתו לכס. אין לשכוח גם שרוב מקורבי פֶּטֶן חונכו על המשפטים הקדומים של המסורת הקאתולית ודיקלמו את תורתו של דרימון. מוראס הגביר את המערכה להוצאת היהודים, המסונים והזרים משירות המדינה והחוקה האנטישמית הלכה והחמירה.

לא כאן המקום להאריך בדיון על ההבדלים שבין מנהיגי וישי, שהתאמצו להתוות מדיניות של שיתוף-פעולה כדי להיות יהוד עם המנצח, לבין משתפי-הפעולה בפאריס, שהכירו בנצחון האידיאולוגי של הנאציזם והושפעו על-ידו בכל פעולותיהם. הראשונים, ככסביה ואלא, השתייכו לימין המסורתי והקאתולי: האנטישמיות שלהם באה לביטוי בזיהוי היהודים עם המאסונים והבולשביקים; הם הציבו כמטרה את ההתגברות על הבולשביזם כיצירה יהודית שגרמה לשקיעת התרבות הצרפתית ושסיכנה את העולם כולו; את מלחמתם הם ניהלו על-ידי חוקים אכזריים, שגזלו מן היהודים את שוויון-הזכויות. לעומתם, הפאשיסטים כסְלִין, בראזילאר, רְבֶּאֶטָה וכל כתבי הזיה סוּאֵי פֶּאֶרְטֵוֹ, נסחפו על-ידי החזיון הגזעני ועל-ידי הדאגה החולנית של הנאצים להדברת הנגיף היהודי בעולם, ולא סלדו אף מפני השמדה.

אולם, בסופו של דבר, ההבדל כפי שהתבטא בתוצאות, לא היה מהותי. ממשלת וישי ריכזה את היהודים הזרים שמצאו מפלט בתחומה על-פי חוק מאוקטובר 1940. במסרה אותם לידי הנאצים נכנעה לדרישתם ועל כן נשאה באחריות לרצח. המוסר, שהתדרדר בשנים האחרונות של הרפובליקה, הגיע במעשה זה לשפל שלא נודע כמוהו.

בשעה שנשכחו העקרונות ההומאניים והדמוקראטיים, אנשים שבמשך שנים חתרו תחת עקרונות אלה, ראו בתקופה זו שעת כושר למימוש תורתם. דארנאן (Darnand) ייסד את המיליציה הצרפתית ב־1943 והפכה לאמצעי דיכוי מטיל אימה כ־ס.ס. עצמו. באותה שנה מונה דרקהיה דה פלפואה לקומיסאר כללי לענייני היהודים וקידם את הדוקטרינה של טוהר גזעי, ויישם את השיטות האכזריות נגד יהודי צרפת. בראיון שהעניק ב־12.10.1943 לעתון *ל'אובר* של משתף־הפעולה הפאריסאי מארסל דאה, הציג את תוכניתו לפתרון הבעיה היהודית על־ידי ביטול אזרחותם, הרחקתם הטוטאלית מן החיים הכלכליים, סגֶרֶגַציה גזעית, כלומר איסור נישואי תערובת, ולבסוף על־ידי בידוד חברתי שסמלו הטלאי הצהוב.

ז'אן דרול (Drault), שכבר ב־1937 נמנה עם שורות האנטישמים הבינלאומיים שהופיעו בוועידה שבארפורט, הפך בזמן הכיבוש הנאצי לעורך העתון *אז פילורי* (Au Pilon), עתון מן השפלים ביותר. פרנאנד דה־ברינון היה ידידו של ריבנטרופ ומתווך בין הנאצים לבין אנשי הפינאנסים והפוליטיקאים הצרפתים.

רשימת משתפי־הפעולה שסייעו לנאצים בהגשמת מזימתם נגד היהודים אומנם ארוכה: בונארד, קוסטון, בוקאר, לושר (Luchaire), דאה, דוריו, סוארץ, קוסטו (Cousteau), דה לונקל, פרדונה וגווייה ועוד רבים אחרים. פרטי פעולתם האנטישמית של אנשים אלה ומצוקתם של היהודים ויסוריהם בצרפת לאחר הכיבוש הנאצי, הינם נושא למחקר נפרד.

הערות

1. ראה עמ' 2 של עטיפת החוברת: *Revue*: E. Jouin, "Le Péril Judéo-Maçonnique". *Internationale des Societes Secretes*, Paris, 1920—1921
2. ז'ואן, שם, כרך 1, נספח 5, עמ' 5.
3. במשך שנת 1921 התייחסו גליונות רבים של *ל'אזניבר* ישראליט להפצת הפרוטוקולים והדגישו שמקורם בזיוף: 25.3.1921, 1.4.1921, 20.5.1921, 27.5.1921, 26.8.1921.
4. ז'ואן, שם, כרך 2, ע"ע 14—18.
5. שם, שם, ע"ע 29—32, 38—63.
6. שם, שם, כרך 3, ע"ע 102—118.
7. לדוגמה, מאמרים מאת ז'ורז' באטו במרקזר דה פראנס, בשנת 1921.
8. ז'ואן, שם, נספח 3.
9. שם, שם, כרך 3, ע"ע 163—167.
10. שם, שם, כרך 2, נספח 2, ע"ע 137—152.
11. שם, שם, כרך 2, נספח 5, ע"ע 178—211.
12. *ל'אזניבר* ישראליט, 5.8.1921.
13. שם, 16.9.1921.
14. באותה תקופה פירסם דודה מיספר חיבורים אנטישמיים: הקשר היהודי, פשעי שניב"ד עשר השבטים, חבורת אומרי ה"ה"ן וכו'.
15. *Semaine Religieuse de Paris*.
16. *ל'אזניבר* ישראליט, 21.4.1922.

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

- .17 שם, 13.1.1922.
- .18 שם, 23.9.1921, *Quand Israël est Roi*.
- .19 שם, 13.1.1922.
- .20 שם, 5.5.1922, ציטוט מתוך פרוטוקול ישיבת בית המחקקים מיום 1.3.1922.
- .21 שם, 26.5.1922.
- .22 שם, 7.9.1923.
- .23 R. Lambelin, *L'Imperialisme d'Israël*, ed. B. Grasset, Paris, 1924, pp. IV—VIII.
- .24 שם, שם, ע"ע 299—300.
- .25 R. Lambelin, *Les Victoires d'Israël*, ed. B. Grasset, Paris, 1928, pp. 224—228.
- .26 לה טריבון ז'ואיב, 21.1.1927.
- .27 שם, 28.1.1927.
- .28 שם, 14.3.1930.
- .29 ל'איניבר ישראלית, 11.3.1932.
- .30 שם, שם.
- .31 שם, 6.2.1931.
- .32 לה טריבון ז'ואיב, 4.3.1932.
- .33 שם, 1.4.1931.
- .34 שם, 15.1.1931.
- .35 על הנושא ראה אצל : חיים שמיר, תגובות הציבוריות כמערב אירופה למדיניות הנאצים לגבי היהודים 1939—1933, תשכ"ט, ע"ע 205—206, 237—260.
- .36 Ligue Internationale Contre l'Antisemitisme (L.I.C.A.).
- .37 ל'איניבר ישראלית, 26.10.1934.
- .38 שם, 14.12.1934.
- .39 שם, 24.5.1935.
- .40 שם, 11.10.1935.
- .41 לה טריבון ז'ואיב, 1.12.1933.
- .42 שם, 14.7.1933.
- .43 שם, 21.4.1933.
- .44 שם, 1.12.1933.
- .45 שם, 6.1.1933.
- .46 שם, 17.4.1935.
- .47 שם, 16.2.1934.
- .48 שם, 1.2.1935.
- .49 שם, 2.3.1934.
- .50 שם, 8.3.1935.
- .51 שם, 28.6.1935, יש לציין שדווקא באותם הימים הוכרו הפרוטוקולים כספרות אי-מוראלית עלידי בית-המשפט בברן.
- .52 Association des Travailleurs Français.
- .53 ל'איניבר ישראלית, 6.10.1933.
- .54 לה טריבון ז'ואיב, 7.7.1933.
- .55 שם, 26.1.1934.
- .56 שם, 19.1.1934.
- .57 ל'איניבר ישראלית, 17.5.1935.
- .58 לה טריבון ז'ואיב, 19.10.1934.

- .59 שם, 28.12.1934
- .60 Union Antijudaïque Universelle (U.A.U.)
- .61 לה טריבון ז'ואיב, 17.5.1935
- .62 שם, 4.10.1935
- .63 שם, 22.11.1935
- .64 שם זה הינו משקל נגד ל-Grand Orient, הנפוץ בתנועה המסונית.
- .65 לה טריבון ז'ואיב, 22.11.1935
- .66 אקסיון פראנסוויז, 19.2.1936. מצוטט אצל: E. Weber, Action Française, Stanford, 1962, עמ' 374
- .67 לה טריבון ז'ואיב, 21.2.1936 (ציטוט מן האקסיון פראנסוויז, 17.2.1936)
- .68 שם, 28.2.1936
- .69 שם, 6.3.1936
- .70 ליאניבר ישראלית, 20.3.1936
- .71 לה טריבון ז'ואיב, 13.3.1936
- .72 Comité National de Vigilance de Jeunesse
- .73 לה טריבון ז'ואיב, 27.3.1936
- .74 ליאניבר ישראלית, 4.3.1938
- .75 לה טריבון ז'ואיב, 19.5.1936
- .76 Jeunesse de France
- .77 לה טריבון ז'ואיב, 22.5.1936
- .78 שם, 5.6.1936
- .79 ובר, שם, עמ' 374, מצטט למשל, מהאקסיון פראנסוויז מיום 20.5.1936
- .80 ובר, שם, שם.
- .81 ליאניבר ישראלית, 12.6.1936 מצטט מ-Journal Officiel de la Chambre des Députés מיום 7.6.1936, עמ' 1327
- .82 שם, 17.7.1936 מצטט מ-Bulletin Municipal מיום 23.6.1936
- .83 שם, 13.11.1936
- .84 Ligue d'Etudes Germaniques
- .85 ליאניבר ישראלית, 7.2.1936
- .86 החלק הראשון של הספר הופיע ב-Revue Hebdomadaire מן ה-16 וה-23 בנובמבר 1935. החלק השני הופיע ב-Contre Revolution מדצמבר 1937. הספר השלם הופיע ב-1939.
- .87 G. Batault, Israël Contre les Nations, Paris, 1939, p. 3
- .88 באטו, שם, עמ' 39
- .89 שם, שם, עמ' 145
- .90 שם, שם, עמ' 183
- .91 P. Drieu la Rochelle, Socialisme Fasciste, Gallimard, Paris, 1934, p. 96
- .92 .Partie Populaire Française (P.P.F.)
- .93 R. Brasillach, Notre Avant-Guerre, Plon, Paris, 1941, p. 281
- .94 Rassemblement National Populaire (R.N.P.)
- .95 .Mouvement National Revolutionnaire
- .96 P. Sarant, Le Romantisme Fasciste, ed. Fasquelle, Paris, 1959, p. 84
- מצטט את דריה לה רושל.
- .97 R. Soucy, "La Fascisme de Drieu la Rochelle", Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale, numero special sur le Fascisme, N. 66, 4.1967
- מצטט מתוך:
- .Drieu la Rochelle, Chronique Politique 1934-1942, pp. 155-159

האנטישמיות בצרפת בין שתי מלחמות-עולם

- .98 סאראן, שם, ע"ע 83—84.
- .99 L. F. Céline, *Bagatelles pour un Mésaire*, Denoël, Paris, 1937, pp. 124 ff.
- .100 סלון, שם, ע"ע 317 ואילך.
- .101 ל'אניבר ישראלית, 28.1.1938.
- .102 שמיר, שם, ע"ע 424—425, 437.
- .103 שמיר, שם, עמ' 440.
- .104 Comité France Allemand.
- .105 Office de Propagande Nationale.
- .106 מבין החוברות שחוברו עלידי קוסטון עצמו נזכר:
La Conjuraction Juive; Juifs et France — Maçons Démasqués; Le Racism Juif; La Tyrannie Juive;
 ומשל אחרים הוא פירסם:
 de Poncins, *La Mysterieuse Internationale Juive*; Petit, Santo, *Guerre aux Juifs*. Hitler, Rosenberg, Goebbels, Streicher; Virebeau, *Les Juifs et leurs Crimes*.
- .107 J. Tchernoff, *Les Demagogues Contre les Democrats*, Paris, 1947, p. 105.
- .108 בראזילאך, שם, ע"ע 268—278.
- .109 J. Delarne, *Histoire de la Gestapo*, Paris, 1962, p. 268. כפי שצוטט אצל שמיר, שם, עמ' 446.
- .110 P. Lazareff, *Deadline: the Behind Scene Story of the last decade in Franc*, N.Y., 1940. כפי שצוטט אצל שמיר, שם, עמ' 446.
- .111 שמיר, שם, עמ' 447.
- .112 לה טריבון ז'יאים, 23.9.1938.
- .113 שם, 7.9.1938.
- .114 שם, 11.11.1938.
- .115 שם, 21.10.1938.
- .116 ל'אניבר ישראלית, 23.12.1938.
- .117 מוראס באקסיון פראנסווי, 4.9.1938; רבאטה ב'יה סיא פארט, 7.1.1938, 28.1.1938.
- .118 לה טאן, 4.8.1938. כפי שצוטט אצל שמיר, שם, עמ' 414.
- .119 שמיר, שם, ע"ע 417—423.
- .120 "Sous la protection de la loi", *Esprit*, N. 82, VII, 1939, pp. 496—512.
- .121 לה טריבון ז'יאים, 13.1.1939.
- .122 Guy Fau, *Le dossier juif, Rome contre les Juifs*, Union Rationaliste ed., Paris, 1967, p. 219.
- Xavier Vallat, "Le probleme Juif", *Le Nez*: Rאה גם: Paris, 1967, p. 219.
 de Cléopatre, Paris, 1957.

מקורות

ספרים:

- Batault, Georges, *Israël contre les Nations*, Paris, 1939.
- Brasillach, Robert, *Notre Avant-Guerre*, Plon, Paris, 1941.
- Céline, Louis-Ferdinand, *Bagatelles pour un Mésaire*, Denoël, Paris, 1937.
- , *L'Ecole des Cadavres*, Denoël, Paris, 1938.
- Coston, Henry, *Partis, Journaux et hommes politiques d'hier et d'aujourd'hui*, numéro special des *Lectures Françaises*, Paris, 1960.

- Drieu la Rochelle, Pierre, **Socialisme fasciste**, Gallimard, Paris, 1934.
 Drumont, Edouard, **La France Juive**, C. Marpon et E. Flammarion ed., Paris, 1886.
 Jouin, E., "Le péril Judéo-Maçonnique" in **Revue Internationale des Sociétés Secrètes**, Paris, 1920—1921.
 Lambelin, Roger, **Les Victoires d'Israël**, Bernard Grasset, Paris, 1928.
 —, **L'Imperialisme d'Israël**, Bernard Grasset, Paris, 1924.
 Rebatet, Lucien, **Les Décombres**, Denoël, Paris, 1942.
 Vallat, Xavier, "Le Probleme Juif" in **Le Nez de Cléopatre**, Paris, 1957.
 Virebeau, Georges, **Les Juifs et leur crimes**, Office de Propagande Nationale, Paris, 1938.

כתבי-עת:

- La Tribune Juive**, Strasbourg, 1921—1939.
L'Univers Israelite, Paris, 1921—1939.
La Juste Parole, (Oscar de Ferenzy), 1936—1939.
Esprit, N. 82, 1939.
Je suis partout, (Robert Brasillach).
Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale, numéro special sur le fascisme, N. 66, Avril 1967.

IN THIS ISSUE

Articles

- **Israel Guttman** in his essay probes the notions of **Martyrdom** (Kiddush HaShem) and **Sacredness of Life** (Kedushat HaHaim) from various aspects, especially from the historical one.
- **Yehuda Bauer** discusses a number of questions connected with **Moshe Ouna's** arguments (in **Yalkut Moreshet**, No. 22) and his remarks to **Alexander Donat's** essay "A Voice from the Ashes".

Research

- **Raoul Hilberg** presents his investigations of the role played by the **Reichsbahn** in the annihilation of Jews during World War 2. In his work he uses authentic source material.
- **Gideon Shimoni** brings the last part of his research work on **M. Ghandi's** relation to Jews, **Judaism and Zionism**. Here he speaks mainly of the attempts made to carry on a dialogue with him on these subjects.
- **Renato Spiegel** publishes here his work on antisemitism in France between the two World Wars.
- **Tsvi Bachrach** reviews the "**Volkische Bewegung**" in Germany before Hitler and its impact upon the Nazis.
- **Moshe Tsizik** writes about the discussions and the ideological questions which agitated the members of **HaShomer HaTsair** gathered at the **Vilno center**.
- **Eva Eshkoli-Vagnan** gives here part of her research on the attitudes and activities of the **Jewish Leadership in Eretz-Israel** in rescue operations of European Jewry during the Holocaust.

Testimonials

- We bring excerpts from writings by the late **L. Levité** (of Ein-Harod), one of the outstanding Leaders of the Kibbutz movement, who took part in the Zionist Congress held on the eve of World War 2 (August 1939) and continued his mission to Poland during the early days of Nazi occupation.
- **Ida Kaminska-Meron** of kibbutz Bet-Zera testifies on what happened to her during the war years in the **USSR**, in camps there and above all in **Kolkhoz in Central Asia**.